

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 25.

Laupäeval, 25. juunil 1927.

IX aastakäik.

Mälestussammas Vabadussõjas langenuile Vaivaras.

Hind 20 mk.

SISUSTIK: Kol.-ltn. A. Traksmann. Jalaväe reserv-juhtide ettevalmistamisest kaitseväes. — Ed. Ahas. Vabadussõja kangelaste mälestus raidkunstis. — H. Moora. Meie vabadussõja ajaloo materjalide kogumisest. — Kustas. Omakultuuri tähtsusest. — Prantsuse seadus rahva üldise organisatsiooni kohta sõjakorral. — N.-leitn. Zemel. Sihtimine kahurväes ja paralaksi vead. — Ernst Jünger. Vaenlasest. — G. L. Sõda. Psühholoogilisi märkeid J Ehrenburgi järele. — Ametlikke teateid. — Sõjakirjandust. — Sõjaväelisi teateid. — Kaitseväe elu. — Sport kaitseväes. — Karikatuurid.

Jalaväe reserv-juhtide ettevalmistamisest kaitseväes.

A. Traksmann.

Muude kiirete väljaõppetööde kõrval kaitseväl igal suvel tuleb läbi viia ka reservjuhtide kordamisõppused. Kuna praegu see töö on just hoogsalt käimas, siis ei ole vist huvitusest lähemalt peatuda neil põhimõtetel, millele see töö on rajatud käesoleval õppeaastal.

Reservjuhtide kordamisõppused on tingitud paratamatust vajadusest perioodiliselt värskendada ja täiendada nende teadmisi ja kogemusi sõjaasjanduse alal, keda mobilisatsiooni korral kutsutakse täitma juhi vastutavaid kohuseid lahingus. Sõjaasjandus, eriti sõjatehnika ja taktikaline tegevus areneb kiiremini kui ükski muu asjandus või ala. Kuigi pärast ilmasõda ei ole saadud uusi kogemusi lahingväljaldelt, kuid ka selle suure võitluse tulemused on veel lõplikult kokku võtmata ja järelused tegemata.

Seepärast iga aasta toob juure uusi tõekspidamisi, mida peab pidama silmas juhtkond tuleviku tegevuses.

Ka meie kaitseväe väljaõppetöö pärast Vabadussõda on arenenud suurte sammudega. Selle arenemiskäigu parimaks väljendajaks on uued määrustikud ja eeskirjad, mis meie kaitseväe rivi ala, relvade kasutamise ja taktikalise tegevuse on rajanud sootuks teistsugustele alustele kui see oli Vabadussõjas. Kõik need uuendused ja muutused on jäänud tundmatuks reservjuhtidele, kes niisuguses olukorras kaitsevärke sattudes osutuvad võimetuks täitma oma ülesandeid rahuldavalt.

Seega reserv-juhtide teadmiste ja kogemuste täiendamine sõjaasjanduse alal on paratamatult tarvilik, kuigi see töö kisub ära kodanikke nende igapäevase tegevuse juurest. Et viimane pahe rahvamajandusliselt siiski ei annaks halbu tagajärgi, reserv-juhtide kordamisõppused on määratud äärmiselt lühikesajalised. Väljaõppe edukuse ja saavutatud tagajärgede põhjalikkuse huvides väga lühike aeg iga-

tahes soovitav ei ole. Kuid sellega tuleb arvestada kui paratamatusega ja seda kompenseerida töö põhjaliku ettevalmistusega, intensiivsusega ja hoogsusega selle teostamisel. Kindlate eesmärkide ülesseadmine, mida tuleb saavutada ning vastavalt sellele terve õppetöö organiseerimine ja juhtimine on parimaks tagatiseks, et töö kujuneks edukaks ja kasulikuks õpetatavaile.

Tähtsamad põhimõtted, millele tuleb rajada reserv-juhtide ettevalmistus, on määratud kindlaks Kindralstaabi ülema poolt kinnitatud õppekavades. Käesoleval aastal need kavad on kujunenud üksikajalisemaks ja põhjalikumaks kui see oli endistel aastatel. Kavade kokkuseadmisel on arvestatud saadud kogemustega, püüdes vältida tehtud vigu ja edasi arendada seda positiivset, mis on annud läinud aastate õpised.

Kinnitatud õppekavad on saadetud laiali väeosadesse.

Olgu siinkohal toodud neist mõned tähtsamad küsimused, millele kavade käsitamisel tuleks juhtida erilist tähelepanu.

Reserv-allohvitseride ettevalmistus.

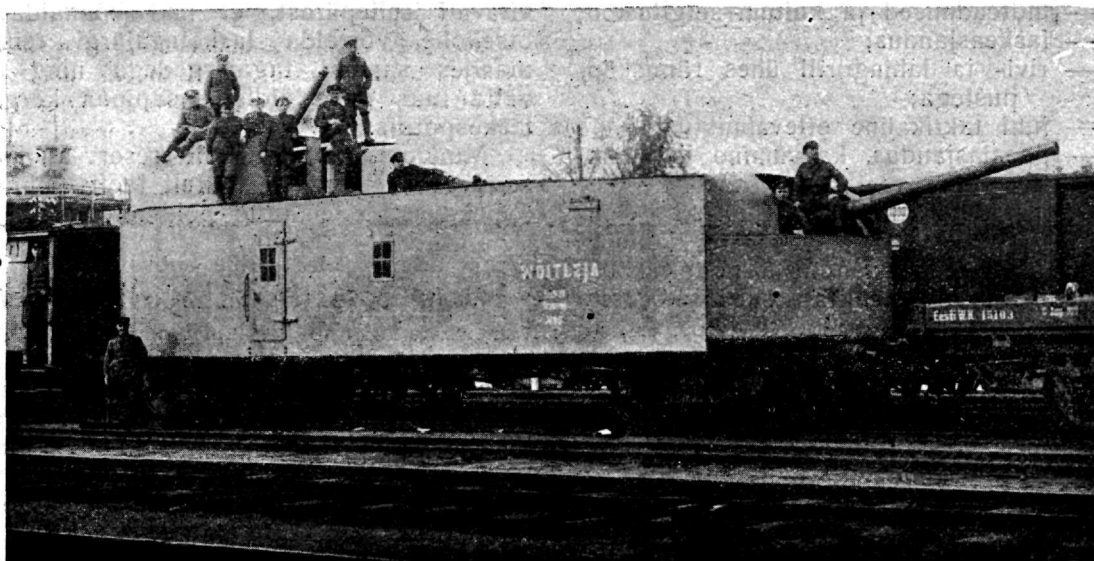
Õppekavas reserv-allohvitseride kordamisõppuste eesmärk on määratud kindlaks järgmiselt:

„Täiendada ja värskendada reserv-allohvitseride sõjaväelisi teadmisi ja oskusi niivõrra, et nad suudaksid sõjaajal edukalt täita nooremate juhtide — jaoulema ja rühmavanema kohuseid igas olukorras.

Selle eesmärgi saavutamiseks on tarvilik:

— süvendada ja arendada reserv-allohvitserides sõjaväelise distsipliini- ja kohusetunnet, eriti täpsust ja kiirust vanemate juhtide käskude ja korralduste täitmisel.

Vabadussõja päevilt.

L/r. soomusrong Nr. 5 suurtüki-platvorm „Võitleja“.

Ühenduses sellega õhutada ja kasvatada neis riigiustavuse vaimu ja püüet alati valmis olla välja astuma oma kodumaa kaitsmiseks.

— praktiliselt tutvustada reserv-allohvitseride jalaväe praegusaja rivi- ja lahing-kordadega, relvade ja teiste tehniliste vahendite omadustega.

Ühtlasi neile praktiliselt kätte õpetada need teadmised ja oskused, mis on vajalikud jaotamiseks ja rühmavanimena kohuste täitmiseks lahingus.

Ülaltoodud ülesannetest esikohale tuleb asetada reserv-allohvitseride ettevalmistamist nooremateks juhtideks lahingus. Et seda ülesannet rahuldavalt täita lühikesele õppeajale vaatamata, selleks on tarvilik, et kõik õppused reserv-allohvitseridega oleksid hoolsti ettevalmistatud ja plaanikindlalt teostatud.

Vanemate juhtide vastutavaks kohuseks on selle nõude täitmist kontrollida.

Toodud õppetööde eesmärk sisaldab endas kokkuvõetult terve õppekava.

Tähtsamad alad, mis siin puudutatud on:

- moraalne mõjutamine;
- tehnilised teadmised ja oskused;
- juhtimise kogemuste andmine.

Ülesseatud eesmärki süvenedes, õppetöö juhatajatel ei tee enam raskusi õppetööd niiviisi suunida, et ei tuleks kõrvalekaldu misi õigelt teelt.

Õppekava „üldistes määrustes“ antakse veel juhtnõore õppeaja jaotuse kohta, ettevalmistustööde kohta enne õppustele asumist, reserv-allohvitseride vastuvõtmise kohta väeosades, aruannete ja õppeaja arvestamise kohta kordamisõppustel. Kõik need küsimused on elulise tähtsusega ja nende täitmisest suurel määral oleneb õppetöö edukus. Erilist tähelepanu väärib õppeaja täpne arvestamine ja kasutamine täpselt kavas ettenähtud ülesannete täitmiseks. Meil on kujunenud traditsiooniks täpne arvepidamine majandusalal: väiksemgi asi siin seisab arvel ja tema eest kantakse hoolt piinliku tähelepanuga. Kuid nagu järeldaatused näitavad õppeaja kasutamise ja arvestamise alal ei olda kaugeltki kokkuhoidlik, vaid siin otse raisatakse jumalamuudu tunde ja päevi, ilma et vanemad ülemad teaksidki, mis otstarbeks aeg on kulutatud.

Kuid aja kaotus on surm — sellest pahest peasemiseks iga juht peab ka õppustel täpselt arvestama ja ära kasutama iga minuti ainult selleks otstarbeks, milleks ta kavas on ette nähtud.

Reserv-allohvitseride kordamisõppustel tähtsamad õppealad on järgmised:

- distsipliin ja sisekord;
- üldteadmised ja kultuur-selgitustöö;
- laskeasjandus;
- rivi- ja lahingdrill ühes rännakõpustega;
- juhi taktikaline ettevalmistus;
- gaasiasjandus, kaevumine ja moondamine.

Õppealade võrdlevat tähtsust silmas pidades, õppeaeg nende vahel on jaotatud sarnaselt, et laskeasjandus ühes taktikalise ettevalmistusega mahutab endasse umbes 60% üldisest õppetundide arvust.

Üksikute õppealade õpetamise kohta kavas on antud nii sisulisi kui meetodilisi näpunäiteid. Paljudes küsimustes tuleb toimida „Üldises õppekavas“ antud juhtnõude järele, mis on meele tuletatud ka õppekavas.

Järgmisi küsimusi õpetamisel tuleb eriliselt silmas pidada:

Distsipliini õpetamisel tuleb eriti kujukalt ja ülevaatlikult selgitada neid erilisi tingimusi, milles tuleb distsiplineerida üksust lahingolukorras. Erilist allakriipsutamist nõuab lahingolukorra demoraliseeriv mõju ühelt poolt, teiselt poolt tema suur kasvatuslik mõju tõsise sõjameheliku lahingdistsipliini kasvatamiseks.

Allohviteri ülesanded distsipliini kasvatamisel sõjaajal nõuavad täpset selgitamist, mida illustreerida elavate näidetega elust. Sealjuures tuleb hoiduda liialdamast allohviteri ülesandeid sel' alal.

Sisekorra õpetamisel tuleb samuti eriti allakriipsutada neid kohustusi, mida tuleb täita reserv-allohviteril (jaoülem, rühmavanem, veltveebel) mobilisatsiooni ja sõjaajal, nagu: vastavate üksuste nimekirjade valmistamine, relvade ja varustuse väljaandmine, pealelaadimise ja liikumise kord raudteedel, sissemine kord erakorterites jne.

Kultuur-selgitustöö teemid on mõeldud reserv-allohviteride moraalseks mõjutamiseks ja nende küsimuste selgitamiseks, mille kohta peab olema ülevaade igal kodukaitsjal.

Need teemid peavad olema ette valmistatud ja ette kantud niivõrra huvitavalt ja elavalt, et reserv-allohviteris oleks äratatud huvi kodukaitsese töö vastu ja et ta seda tööd püüaks jätkata ka eraelus kaitseliiduridades.

Laskeasjanduse alal uudisena õppekavasse on võetud sisse individuaallaskmised eriliste märklaudade pihta, mis seni meil kaitses väes ei ole olnud tarvilikul.

Laskmised nende märklaudade pihta on huvitavad sellepärast, et nad võimaldavad otsekohe võrrelda lasketagajärgi teistes maades saadud tagajärgedega ning siit välja tuua meie üldist tasapinna kõrgust laskesporidist.

Muudel aladel õppetöö reserv-allohviteridega teostatakse suurelt jaolt „Üldises õppekavas“ ettenähtud põhimõtetel.

Reserv-allohviteride ettevalmistus.

Nagu tegevas teenistuseski reserv-ohvitseride väljaõpetamisel on palju ühist reserv-allohviteride ettevalmistusega. Seepärast mõlemates õppekavades leidub palju ühiseid põhimõtteid ja väliseltki kavadele on püütud anda võimalikult ühtlane kuju.

Ka õppuste eesmärgid mõlemal juhtumisel erinevad ainult ulatuselt, mitte sisuliselt. Õppekava näeb ette reserv-ohvitseride kordamisõppuste eesmärgina:

„täiendada ja värskendada reserv-ohvitseride sõjaväelisi teadmisi ja oskusi niivõrra, et nad suudaksid sõjaajal edukalt täita jalaväe juhtide: rühma- ja kompanii-ülemate kohuseid igas olukorras.

Selle eesmärgi saavutamiseks loetakse tarvilikuks:

— süvendada ja arendada reserv-ohvitserides sõjaväelise distsipliini- ja kohusetunnet, eriti arusaamist lahingolukorras antud ülesannetest ja käskudest ning tarvidusest neid täita maksu mis maksab.

Ühenduses sellega neis õhutada huvi riigikaitse küsimuste vastu ja püüet alati valmis olla välja astuma kodumaa kaitsmiseks.

— praktiliselt tutvustada reserv-ohvitseride jalaväe praegusaja rivi- ja lahingkorradega.

— praktiliselt, tegelikkude harjutuste täitmisega reserv-ohvitseridele õpetada kätte tarvilised oskused ja võtted rühma ja kompanii juhtimiseks sõjaajal.“

Süvenedes ülesseatud eesmärki, näeme, et siin esinevad samasugused alad, mis reserv-allohviteridegi õpetamisel, muutunud on ainult üksikute alade ulatus.

Vastavalt ülesseatud eesmärgile õppeaeg (53 õppepäeva) reserv-ohvitseride kordamisõppustel on jaotatud kolme ossa:

1. Õppetöödeks S.Ü.Ö. — 30 õp. p.
2. „ Petseri laagris — 10 „ „
3. Juhtimise praktika väeos. — 13 „ „

Reserv-ohvitseride õppetööde organi-

Vabadussõja päevilt.

Meie patarei positsioonil Rodenpoisi jaama juures sõjas Landesvehriga.

seerimise, ettevalmistamise, aja arvestamise ja aruannete kohta on maksma pandud samasugused nõuded, mis allohvitseridegi õppuste kohta. Siinkohal olgu juhitud erilist tähelepanu nõudmisele, et koos ametliku aruandega oleksid saadetud ka vastavate juhtide tähelepanekud tarvitusel olnud õppekavade, ilmsikstulnud puuduste, reserv-ohvitseride sooviavalduste jne. kohta. See nõudmine on sügavasti eluliselt põhjendatud sellega, et koguda võimalikult üksikasjalikke materjale ja kogemusi tehtud töö kohta. Saadud kogemustel võib võtta ette uusi parandusi ja täiendusi tuleviku töös.

Reserv-ohvitseride kordamisõppuste õppekava käsitleb põhjalikumalt õppetöid S. Ü. Õppeasutustes.

Tähtsamad alad, mis siin läbi töötada tulevad, on järgmised:

- distsipliin ja sisekord ühes vahetustusega;
- üldteemid;
- laskeasjandus;
- rivi- ja lahingdrill;
- tutvunemine mitmesuguste väeliikidega, millega jalaväel tuleb töötada koos ja tehniliste vahenditega, mida ta kasutab lahingus;
- juhi taktikaline ettevalmistus.

Distsiipliini alal, peale tähendatu reserv-allohvitseride kohta, tuleks eriti silmas pida järgmist:

— reserv-ohvitser eraelus olles, on võõrdunud sõjaväe distsipliinist. Ta on muutunud eraisikuks, kuigi ta toimib õppustel sõjaväelasena.

Sellepärast õppetöö edu mõttes on tarvilik, et peale distsipliini selgitavate teemide, vastavad juhid õppustel nõuaks reserv-ohvitseridelt ka distsipliini nõuete täpset täitmist igal sammul. Reserv-ohvitseride isiklik distsiplineerimine õppustel kahe kuu jooksul on täiesti läbiviidav, kui seda järjekindlalt teostatakse nii õppeasutustes kui väeosades.

Juhi taktikaline ettevalmistus reserv-ohvitseride kordamisõppustel jaguneb kahte ossa:

- rühmüli väljaõpe;
- kompüli väljaõpe.

Teemid mõlematel väljaõppe aladel on seatud kokku „Jalaväe eeskirja II osa“ järelle, millega sõjaministri käsk nr. 181 põhjal tuleb tutvustada ka reserv-ohvitseri.

Tegelik praktika riviüksuste juhtimises antakse väeosades — kahe viimase õppenädala jooksul.

S. Ü. Õppeasutuste ülesanne sel alal on: nende põhimõtete väljaselgitamine ja praktiliste võtete kätteõpetamine, millele on rajatud rühma ja kompanii kasutamine ja juhtimine lahingus. Ühtlasi paralleelselt välja selgitada lahingutegevuse üldised põhimõtted ja alused.

Selle ülesande saavutamiseks antud

teemid rühma ja kompanii lahingtegevuse alal tulevad niiviisi läbi töötada, et praktilised õppetööd vahelduksid ettekanetega ja läbiarutamistega, kusjuures kõige suuremat rõhku tuleb panna praktilistele töödele.

Läinud aastal reserv-ohvitseride väljaõpetamisel S. Ü. Õppeasutustes olid korraldatud mitmed suuremad lahingdemonstratsioonid, kus „näitlejatena“ esinesid riviüksused täies koosseisus. Käesoleval aastal nimetatud lahingdemonstratsioonid viiakse läbi Petseri laagris, mis pärast S. Ü. Õ. nende korraldamine ei ole enam tarvilik, või nende arvu võib vähemalt tunduvalt piirata. See ei tähenda aga sugugi mitte, et nüüd näitlikkudest õppetöödest S. Ü. Õ. täielikult tuleb loobuda. Ei — mitte loobuda, vaid näitlikke õppetöid tuleb teostada vähe teistsugustel alustel — ilma riviüksusteta.

Niisuguste näitlikkude õppuste korraldamise meetodid on pikemalt käsitletud „Juhendites ohvitseride taktikaliste õppuste korraldamiseks väeosades“, millele on juhitud tähelepanu ka õppekavas (Juhendite projekt — v. „Sõdur“ nr. 18/19, 1927. a.).

Eriti tuleb silmas pidada §§ 30—42 nõudeid.

Taktikalised õppetööd maastikul on väsitavad. Peale selle reserv-ohvitseridel neid töid tuleb täita ka kodus vabal ajal.

Et niisuguses olukorras taktikalised tööd väljal ei muutuks tüütavaks ohvitseridele, on tarvilik, et neid ei koondataks kokku õppeperioodi lõppu, vaid teostataks pikema aja jooksul, vahelduvalt teiste õppealadega. Sellega tagatakse õpilaste-ohvitseride ja ka õppejõudude huvi töö vastu.

Õppeplaani kokkuseadmisel õppeasutustes tuleb seda pädagoogilist algnõuet silmas pidada.

Seega oleme lühidalt käsitletud kõiki tähtsamaid põhimõtteid, millele on rajatud reserv-juhtide ettevalmistus käesoleval aastal ametlikkude eeskirjade ja õppekavade järele. Viimaste alusel väeosad ja õppeasutused on asunud tegeliku töö organiseerimisele kohtadel.

Tahaks loota, et tehtud ettevalmistuse- ja organiseerimistööd oleksid küllalt põhjalikult ja hoolsasti läbi mõeldud, mis tagaks a priori õppetöö edu kohapeal.

Ühtlasi tahaks loota, et reservist tulevad juhid — ohvitserid ja allohvitserid ilmuksid kaitseväge täie tahtmisega tööd teha ja oma sõjaväelisi kogemusi ning teadmisi täiendada. Niisugused töömehed olgu tervitatud meie kaitsevääridades!!

Vabadussõja kangelaste mälestus raidkunstis.

Ars longa sed vita brevis est.

Ed. Ahas.

Kangelaste mälestuse jäädvustamine on olnud rahvaste kenamaks kombeks aastasadade jooksul. Sõjakangelased on saanud rahvaste lemmikuteks ja nende mälestust on kandnud ajast aega monumentaalsed ausambad kui ka intiimsed mälestusmärgid. Kultuurimaades on nende auks püstitatud võiduvärvaid, panteoone ja linu juba vanal ajal.

Ka meie rahvale on pühamaks kohuseks saanud vabaduse eest langenute mälestuse jäädvustamine. Tõsisest piiteedi tundeist ajuna, on vaba rahvas 1918.—1920. aasta Vabadussõja langenute mälestuseks püstitanud üle pool sajaja mälestussamba. Lähemat ajal avatakse teoksil olevaist ligi veerandsada ja kavatsusis on veel terve rida suuremaid ja väiksemaid mälestushooneid.

Vabadussõjas langenute mälestussammaste avamispäevad on meil kujunenud suuremateks isamaaliste tunnete avaldamisteks ja rahvuspühadeks ja neist on arenenud ilusaid traditsioone. Mälestussambaid on püstitatud surnuaedadele kihelkondades ja ausambaid avalikkudele platsidele linnades üle maa. Nende kõikide üleslugemine siinkohal viiks vast pikale, kuna järgnevate ridade ülesandeks on vaadelda ja võrrelda, üldjoontes, püstitatud mälestussammaste kunstilist väärtust ja täiskõla, nende stiili, kompositsiooni, originaalsuse, töö ehtsuse ja materjali vastupidavuse seisukohalt.

Autoreid ei esine meil mälestussammaste alal palju. Ja ehituste peale väljaantud rahasummad on enam-vähem ühesuurused. Need kaks põhitegurit niveleerivad kunstilise tasapinna sel alal peaaegu täiesti.

Enam läbilöönumaid autoreid tuleks mainida: kujurid prof. Adamson, Koort, Melnik ja Starkopf ja mehaanilisi kivitööstusi: E. Jürgens — Tallinnas, J. Valk — Pärnus ja A. ja M. Pärn — Tartus. Tuleks veel nimetada Saaremaa Kaarma kivismuru töölisi, kes sel alal häid tagajärgi näitavad.

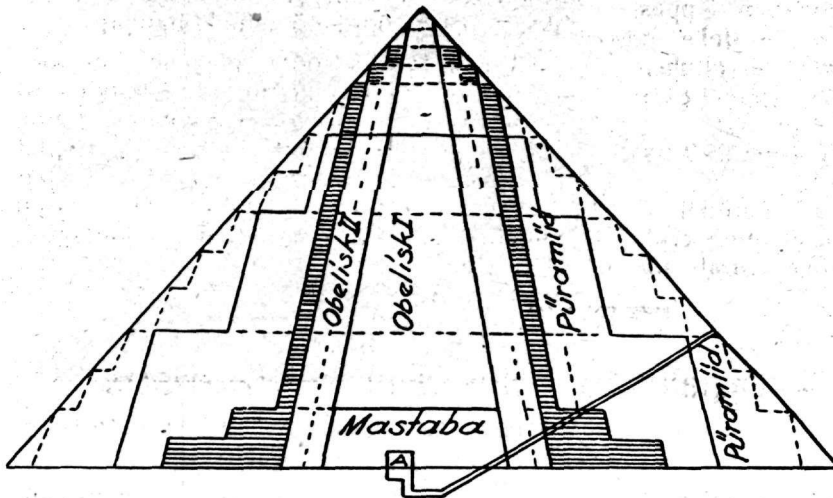
Vabadussõjas langenute mälestusmärke võib jagada järgmisse 5 liiki nende erilaidiliste lahkuminekute poolest. Nii on meil:

- 1) obelisk-hauasambad;
- 2) raidkujuga hauasambad;
- 3) templi-, altari- ja sarkophaagi kujulised hauasambad;
- 4) üksikud- ja ühis-mälestustahvlid ja hauakatteivid (epitaafid);
- 5) mälestushooned ja muuseumid.

Obelisk hauasammas on üldiselt väga levinenud ja tuttav. Surnuaedades võib tähele panna lihtsaid ja ilustatud graniit- ja marmorhauakive, mis omas põhivormis obeliski meele tuletavad. Neid

tused mitmesugustes variatsioonides, hinnaga 75.000—250.000 mrk. Vastupidavuse mõttes alalhoidlikud, kestvad, tööehtsuse poolest küllalt soliidid, kuid arhitektuuri omapära poolest shabloonilised ja diletantlised. Proportsiooni ja silueti monumentaalsuse poolest olgu nimetatud ilusamaid obelisk-mälestussambad Palamuses, Toris ja Puhjas — kujur Starkopfi kavandi järele valmistatud.

Obeliski algkodu on Egiptus. Vanaid obeliske kunstiajaloo tuntakse a. 2391 enne Kristuse sündimist, see on varao Sesortosis I ajast. Egiptoloogid tõendavad, et varaode matusepaigad, püramiidid on arenenud 3000 a. e. Kr. mastabast — matusekääpast. (Mastaba-pink; araabia k.). Monumentaalsust katsutakse saavutada kõrgusega. Egipt. püramiid on kõrge 480 jalga, Egipt. obelisk 110 — jalga, Eestis kõrgem hauasammas — 35 jalga. Juuresolev joonistus selgitagu näitlikult hauasamba arengut.

A Surnukammer ja väljakäik.

Mustaga märgitud — meil paljuharrastatud mälestussammas. Kombinatsioonid on palju.

hauakive kroonib tavaliselt rist. Obeliski algeline vorm on uuesti tuletatud ja käsitatud Vabadussõjas langenute hauasammastes. See on neljakandiline, ülalt peenev kõrge kivisammas, mille ülemine ots kolme-nelja trepi astmeliseks või katuse moodi teravaks raiutud. Obeliski külgedesse on raiutud süva- või lamereljeefis vabadusrist, kirjad, nimed, aastaarvud ja loosungid ning sageli ka reljeef-pildid sõjast või leinamotiividest. Tähed on kulutatud või mustaks poleeritud. Sellased hauabeliskid on valmistatud kodumaa graniidist; värvi järele hallid, roosakad, tume-punased ja mustad — enamasti poleeritud. Neid, keskmiselt võttes, kuni 2-sülla kõrguseid kivisambaid produtseerivad enamikult meie mehaanilised kivitöös-

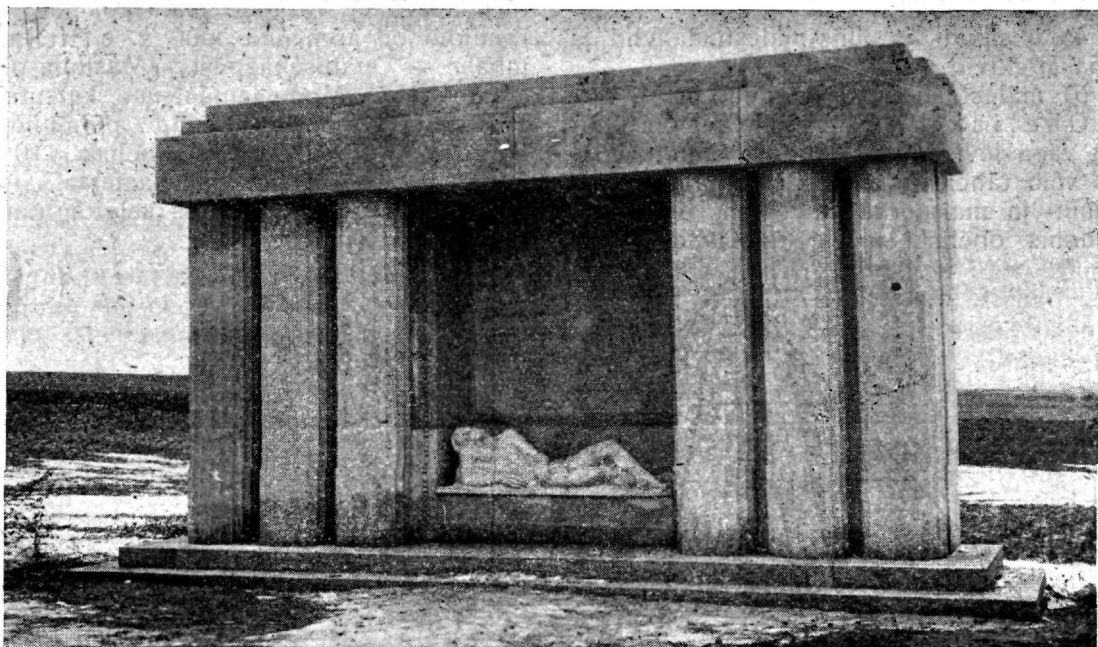
Raidkujudega langenud sõdurite au-sambaid on püstitatud meil peaaesjalikult linnades. Oma konstruktsioonilt koosnevad nimetatud sambad mõneastmelisest alustrepist, sellele asetatud kuubi- või priismakujulisest postamendist ja raidkujust. Enamasti esineb siin sõduri, Kalevipoja või ingli kaju. Alus on ehitatud kirjadega ja loosungitega ning reljeef piltidega sõjast. Kujud ja reljeefid on valatud proksist või malmist või raiutud kivist. Sellaseid raidkundi töid on: Põltsamaa, Sakalamaa (Viljandis), Suure-Jaani, Valga, Virumaa (Rakveres), Narva, Narva-Jõesuu, Tudulinna, Torma, Ambla, Pärnu, Äksi, Kursi, Vaivara, Lüganuse, Rõuge ja Haapsalu langenute mälestussambad. Aluse arhitektuuri poolest on neist ilusamad ja siluetijõulise-

mad N.-Jõesuu, Sakalamaa — kujur Adamsoni kavandi järele; Kursi — kujur Melniku kavandi järele ja Ambla — kujur Starkopfi kavandi järele. Raidkunst poolest on teistest meisterlikumad kujur Adamsoni tööd. Ta kaldub akadeemilisse piiritlusse, loob aga hästi komponeeritud rühmi ja elavat poosi ning graatsilist siluetti. Kahju ainult, et kõikide ta loodud mälestussammaste aluse ehitused on tsemendist!

Kujur Melniku raidkunst on tugevalt stiliseeritud, mõnikord üleaurgi (Põltsa-

sambad on kõrged kuni 3 sülda ja läksid maksma à 250.000—1.600.000 m.

Templi, altari ja sarkophaagi kujulisi mälestussambaid on meil vähem. Nende mõte on tuletatud Persia kaljukabelite fassaadidest. Tähtsamaid eeskujusid selt alalt on kuningas Xerxese (521.—465. a. e. Kr.) ja väepealiku ning Persia riigi looja Kyrose (559—529 e. Kr.) mälestussambad. Templisarnane ehitus langenute mälestuseks on püstitatud Laiuse surnuaiale. See mälestusmärk jäljendab doria stiili

Mälestussammas vabdussõjas langenuile Laiuses.

maa). Ent vastupidavuse mõttes peaks Melniku tööd säilima, kuna nad on heast materjalist ja kindlalt ehitatud.

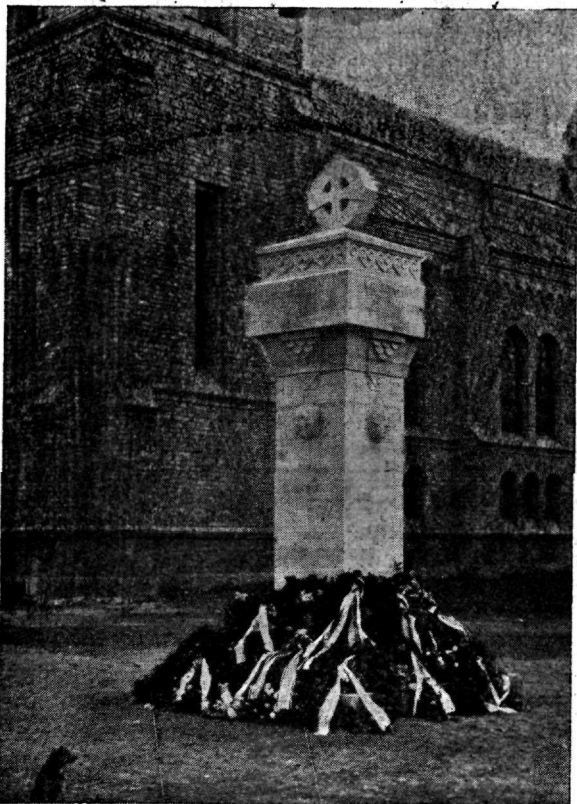
Kujur Starkopfi looming on antiikiseeritud, greeka vaimus. Huvitav on selt seisukohalt vaadelda Ambla sammast. Neli suurt reljeefpilti jäljendavad greeka Phidiast ja Polyclet — Periklese aja tähtsamaid kujureid 460—431. aastast e. Kr. Seal leiame Orpheuse ja Eurydike tüübid ja Partenose templi või Alexanderi sarkophaagi ratsakuju reljeefi. Selle peale vaatamata on nimetatud sammast ilus küllalt.

Paremateks kunstitöödeks tuleb lugeda raidkujude ausambaid: Suure-Jaani ja Narva-Jõesuu — Adamsonilt, Kursi ja Vairava — Melnikult ja Ambla ning Laiuse — Starkopfilt. Viimati käsitatud mälestus-

templi fassaadi — ilma kelbata. Raske kivisammastiku all tühemes asub sarkophaag langenud sõduri kujuga ja tahvel langenute nimedega. Selle samba ehitas Ed. Jürgensi kivitööstus Tallinnas, kujur Starkopfi kavandi järele. Altarisarnase mälestussamba ehitas sama kivitööstus Kose surnuaiale oma kavandi järele. Altarikujuline mälestussammas on ehitatud veel Kadrinas iseäralistest looduskividest, kog. õpetaja Beermanni kavandi järele. Ehitus on kaunis originaalne, kuid kunsti mõttes liiga kirikukunsti mõju all ja dilettantline. Sarkophaagi sarnaseid on leitn. Jul. Kuperjanovi mälestussammas — Koorti töid, Suure-Jaani Lembitu sammas — Adamsoni töid ja Helsingis — Soome vabatahtlikele Eesti Vabariigi poolt püstita-

tud mälestussammas — kujur Into Saxelini ja arch. Sireni töid.

Kuna kõik sambad — nagu eelpool korra tähendatud, enam või vähem ühesarnased on, siis erineb poolesajalisest arvust üks täiesti. See on Rapla langenud sõdurite mälestussammas — Koorti töid. Viimane on vast kõige huvitavam kunsti ajaloo seisukohalt, kuid ta on ühtlasi ka kõige lähem meie rahvakunsti omapärale. Euroopa kunstiga võivad võistelda ka Suurejaani ja Narva-Jõesuu langenute mälestussambad.

Mälestussammas vabadussõjas langenuile Raplas.

Langenute mälestustahvleid, üksikuid ja ühiseid, on palju kirikutes, koolides, haigemajades, sõjaväe osades, organisatsioonides, asutustes, ohvitseride kasiinodes ja sõduritekodudes. Need on lihtsad graniit-, marmor- või vasktahvlid vabadusristi kujutuse, surmasaanute nimede ja pühendustega. Mõnel juhusel on nimetatud tahvel veel raamitud või tagasihoidlikult ilustatud. Epitaafid ei ole üldiselt meil moodi läinud; üks on neid valmistatud 1. detsembri mässuohvriks langenud kadett Udrasele. See epitaaf on lihtne, kuid ilus ja intiimne.

Viimasel ajal on seltskonnategelaste vaated kangelaste mälestuse jäädvustamise asjas muutunud ja mitmel pool on mõtteid tekkinud, kangelaste mälestust jäädvustada mõne hoone või asutuse rajamisega. Seltsi- või rahvamaja ehitamise otsused — langenute mälestuseks — on tehtud juba Paines, Tõrvas, Koerus ja kuuldavasti veel mujalgi. Isiklikult ei poolda ma sarnast vaadet, kui see ehitus ei ole pühendatud täielikult kangelaste mälestusele. Põhjenduste toomine viiks siinkohal pikale. Küll on tervitatav kui kangelaste mälestus jäädvustetakse erimuuseumina või panteoonina.

Mis puutub senini püstitatud mälestussammaste kestvusse — resp. materjali väärtusse, siis võib eelistada siin kõige enam kodumaa halli graniiti, üldse kodumaa graniiti kõigis värvides. Selle kiviga sobib hästi pronks, malm ja kuld-kiri, mis ka kestvad on. Teisele kohale vastupidamise mõttes tuleks asetada Saaremaa hall- ja valge marmor — dolomiit. Eriti soodne on see raidkunstile, laseb hästi modelleerida ja on kerge välja töötada. Ei anna aga ilusat tooni, ja ei sobi hästi metallidega. Vastupidav on ta meie kliimas küllaldaselt, kui just loomulikke pragusid ennem sees ei leidu. Selle kivi ainukene viga on, et ta 2—3 aasta järele lahtiselt, hooldamata seistes rohekas-kollaka välimuse omandab ja sellega kunstitöö kirjaks muudab. Pikema aja jooksul kuivab see välja ja kivi saab lubjaks, tuhaka tooni. Kolmandaks säilib maakividest ja tsemendist valmistatud n. n. rustika laadi ehitus meie kliimas kaunis hästi (Tartus Ratsarügemendi mäl.-s.). Paremini aga kestab küll meie oludes nelinurkne paekivi n. n. quaderehitus (Haapsalu m.-s.). Kõige enam tuleb aga kahjatseda mälestussammaste tsement-, betoonehitusi ja nende aluseid. Nii varises Tudulinna mälestussambalt üks kest juba maha paari aasta seismise järele. Igatahes kipub see materjal õhukeste kestade viisi lagunema, nii et tekstid, mis sellesse alusesse on kirjutatud — kadumisele on pühendatud juba mõne aasta jooksul. Tooni poolest sobib selle materjaliga hästi pronks, malm, poleeritud vask ja ka graniit. Prof. Adamsoni tööde puuduseks on just see, et nad on asetatud tsement-alustele. Sagedane aluste restaureerimine ja parandamine teeb mälestussamba kirjuks, tükiliseks ja ebameeldivaks.

Täiskõla saavutamiseks on langenute mälestussambad asetatud kõik ilusatesse

looduskohtadesse ja hoolitsetud on senini ümbruse eest rahuldavalt. Kahju on, et ehitamise puhul mõnedesse nurgakividesse vastavaid akte pole pandud ja mõnedele mälestussammastele langenute nimesid pole asetatud. Ka tuleb mõnes tekstis ette raskeid keelevigu ja mõnes kohas pole surmasaanuid samba nimekirja võetud.

Esitan siin ühe näite vigaseid tekste: „Kuusalu kogudus mäletab tänuga oma pojad kes suurel võitluse ajal oma elu jätsid Eesti kodu kaitseks!“

Üldiselt kordub tuntud ladina ütetus: Ilus on surra isamaa eest! — mis mälestussammastesse raiutud. Ent ei puudu ka omapäraseid järelehüüde, mis mõne mälestussamba kunstilist väärtust aina tõstavad ja ülendavad. Näitena toon mõne: „Me-

hise meelega asuta koda, priiusel pühenend Eestlaste muld!“ (Amblas); „Kutsu ma tulen ka hauast, kui vajad mu abi kodumaa!“ (Sakalamaa); „Vägitöö võimas jääb püsima veerevate aegade voolus!“ (Helsingis).

Kaarti järele saab otsustada — vaadeldes püstitatud sammaste asukohti, et kihelkonnad ja kohad, kes sõja all enam on kannatanud, ka mälestussambaid kiirem on püstitanud.

Kokkuvõttes peab konstateerima, et püstitatud mälestussammaste hulk ilmselt peegeldab rahva rasket eleegiat ja kehas tab tugevat patriootilist tuld ning algatab ja jäädvustab noore rahva tähtsa kunsti epooigi.

Tartus, 14. juunil 1927.

Meie vabadussõja ajaloo materjalide kogumisest.

Mõned seni ilmunud tööd meie vabadussõjast ja eriti J. Sootsi artikkel „Eesti Vabadussõda“ ning V. Mutti raamat „Võru alt Jakobstadi“ on käesoleva kirjutajale, olgugi eemalseisvale vähikule, tuletanud meelde mõned mõtted pealkirjas mainitud küsimuse kohta, mida julgub siin avaldada, lootuses, et neist vahest võiks olla kasu.

Vabadussõjast ei saa kuigi õiget pilti, kui seda põhjendada ainult käskude ja muu sarnase dokument-materjalile, vaid tuleb viimase kõrval suurel määral ära kasutada osavõtjate mälestusi ja mitte ainult kõrgemate juhtide omi, vaid kõigi muudegi, kes aga mingit osa etendanud. Selle kohta, kuidas dokumendid siin ei ulatu, on tõendusid palju.

Ametlikkude andmete järele oli, näiteks, 6-aks jaan. 1919. a., tervel kagurindel meil ainult 2 kuulipildujat. Tõeliselt oli aga ainult ühel sel rindel seisvaist väeosadest, 2-el jalav. rügemendil, tol ajal peale mõne tarvituskõlbmatu ja poolkõlbliku kuulipilduja, täies korras kuulipildujaid järgmiselt: vene Maksime — 2, saksa r.-klp. — 1, Lewis — 12, saksa Bergmann — 1 — seega kokku 16. Viga on arusaadav, sest tol ajal jätkus vaevalt aega täpsete teadete kogumiseks. Kuid ka hiljemini, maikuul, polnud staapides õigeid teateid relvastusest, sest V. Mutti järgi olnud (lhk. 21 ja 35) 2-el jalav. rügemendil Jakobstadi sõjakäigu algul 26 kuulipildujat ja 1 auto-

maat-püss. Tõeliselt oli sellel väeosal tol ajal vene Maks. — 41, saksa r.-klp. — 2, Bergmanni kerget kuulip. — 2, Lewis'e — 2 ja veel 3 poolkõlbulist kuulipildujat — seega kokku 68 kuulipildujat. Igatahes teati siingi siis juhatajate poolt olevat kuulipildujaid üle poole vähem, kui neid oli faktiliselt ja seda nimelt osalt sel põhjusel, et klp. varjati kartusel, et vastasel korral neid väeosalt ära võetakse ja teistele üksustele antakse, kus relvastus nõrgem! Ametlikult teatati seepärast ülemale poole ainult nende kuulipildujate arv, mis riigilt oli saadud ja lisati veel mõni juure, mis vaenlaselt võetud — tegelikult aga oli viimaseid ligi 2 korda enam kui esimesi.

Need on ainult paar juhuslikku näidet relvastusest. On põhjust arvata, et teistel aladel ja teistes väeosades lugu polnud palju teistsugusem — kuid seega on igatahes kogupilt meie ametliku materjali põhjal vildak ega ole kuidagi võimalik tulevase ajaloolasele oma eesmärgile jõuda: hinnata neid eeldusi ja tegureid, mis eesti väe viisid neile tagajärgedele, mida üldiselt teame.

Meie sõjaväe algatusvõime all ei tule mõista mitte ainult lahingus avaldatud külma mõistust, vaid ka seda leidlikkust, millega „improviseeriti“ äärmiselt piiratud oludes meie väe relvastus ja varustus, kuidas kõiksugu „Ersatziga“ endid üle aidati. Seda ei saa aga jällegi kuigi suurel määral kuivast ametlikust materjalist, vaid pal-

ju enam ja üksikasjalisemalt ning elavamalt selt „elavalt materjalilt“, kelle oskus kõige selle löi — osavõtjailt. Edasi oli kahtlemata tähtis sõjaväe meeleolu, ka distsipliinitunne, selle kõikumised ja tegurid, mis seda nii või teisti kujundasid — sellegi kohta ütlevad surnud dokumendid enamasti ainult „oli hea“ või „polnud hea“ — aga mitte palju enam.

Oleme osalt juba rõhutanud ja tahaksime seda veelgi teha, et mälestuste-aines tikku peaks koguma mitte ainult kõrgemal olnud juhtidelt, vaid ka tarvilisel määral alamailt tegelasilt. Kellelt nimelt, tuleb muidugi üksikjuhuseil otsustada. On kahtlemata kindel, et väikseid, mõnikord tähtsaidki üksikasju saab vähemalt tegelasilt sagedasti paremini. Seevastu on juhtidelt jälle saada palju üldiste ja suuremate küsimuste kohta materjali, mis mõnigi kord võib asjakäiku hoopis teisiti valgustada, kui üldiselt arvatud, või kui dokumendid seda kõnelevad, samuti anda vastuseid tähtsaile küsimusile.

On selge, et kuna dokumentaalne materjal enam või vähem alal hoidub, see osa, mis mälestuses on säilind, alatasa ja kiiresti väheneb ja mõne aja pärast pole seda enam olemas. Seepärast tuleks energiliselt asuda selle kogumisele. Tõsi küll, seda on tehtud ja tehakse — nagu hiljutigi oli ajalehist kuulda, mõeldakse näit. kultuurkapitali toetusel anda välja seeria memuaare — see on kõik hea, kuid siiski kaunis mittesüsteemaatiline. Igaüks avaldab seda, mida juhuslikult mäletab. Oleks aga tarvis seda teha süsteemaatiliselt, et

meil ei oleks materjali, kild siit, teine sealt, millest mingi ühist ehitust ei saa.

Teatavasti on juba töötamas vabadussõja ajaloo komitee. Paistab nagu loodetaks selt juba lähemal ajal teatud valmis ajalugu, kokkuvõtet, muidugi tarvilise sügavusega. Nii kiiresti asi siiski ei lähe.

Uurimine ja töö kokkuseadmine on esialgu varane, sest meil pole veel sel määral kogutud materjali, et võimalik oleks sündmustest täielikku pilti saada. Enne tuleb see töö teha ja see peaks olema mainitud ajaloo komitee ülesanne. See töö ei nõua ajaloolasi — uurijaid, vaid seda teevad koguni paremini kutselised sõjamehed — ohvitserid, kel kindel arusaamine sõjalistest asjadest. Seda võib endale ette kujutada umbes nii, et komitee töötab välja üldised juhtnõuad ja siis jagab oma liigete või kaastööliste vahel ära teatud väeüksused. Ohvitser või ohvitserid, kes mõne väeüksuse oma ülesandeks saanud, töötavad teatud määranil olemasoleva materjali läbi ja asuvad siis otsekui „juurdlust“ toimetama, otsivad üles isikud, kelt teateid võiks saada ja koguvad neilt — kui tarvis ka teatud honoraari eest — ainet, aga mitte juhuslikkude mälestustena, vaid juba kindlate küsimuste ja alade kohta, kontrollides kui tarvis ka dokumentaalset materjali ja muretsedes lisa nii palju kui saab. Tõsi küll — see on igav töö ja selle tulemusi ei näe niipea, aga ainult niiviisi saame ainetiku, mis võimaldab vähegi tõetruu pildi oma vabadussõjast, kui seda asub uurima ajaloolane või kui sellest tahab saada õpetust meie sõjateadlane. H. M.

Omakultuuri tähtsusest.

K u s t a s.

„Mungake, mungake! Sa kõnnid rasket teed!“ ütles üks auväärt isand, patsutades õlale munk Martinile, kui see astus võitlusse Rooma-katoliku kiriku võimuga sakslaste maal.

Need sõnad tulevad tahtmata meele Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse omakultuuri päevade puhul: astutakse rasket teed. Peaks olema ometi vastupidi — oma kultuuri tee peaks olema kerge, rõõmus tee, ülekülvatud rahva kaastunuse ja heasoovilikkusega. Kõik nagu räägiks selle poolt: inimline enesearmastus, iseteadvus, uhkus ja ka jämedam egoism, varanduste ihaldamine — omandamise kirg.

Kuid ometi on lugu teisiti: miski ei mana esile nii kirglikelt lõõmavat vihast vastuvõitlemist, kui kutsumine oma kultuurile, kui ollakse harjunud võõra kultuuri kasutamisega, lühidalt — võõra vaimu kummardamisega. Nii on see olnud igivanuist aegadest ja, kahjuks, kordub samane ka meil. Ikka tabab naelapea pihta filosoofiline lause: „Mungake, mungake! Sa kõnnid rasket teed!“ See tunduks paradoksina, kui ta poleks ajaloos korduvalt tõestatud.

Vaadakem tagasi oma lähemasse minevikku, eks meie näe, kui visas ja raskes võitluses on kätte saadud iga kriipsuväärne saavutus rah-

vuslise isetegevuse ja iseteadvuse alal. Ollakse avalikult lausa vaenulikud igale iseteadlikule rahvuslisele algatusele ning püütakse seda nurja ajada kõigi lubatud ja lubamatute abinõudega. Teised aga ütlevad enese olevat küll poolehoidjad, kuid ei uskuvat läbiviimist. Sealsamas too kuulus „heahtlik pessimism“ osutub aga pahaendeliseks vaenulikkuseks. Võõras vaim ka sutab vallutatuid ja juhib teadlikult võitlust vallutatud rahva iseteadvuse arenemise vastu ning maksva ideoloogia määratu suur inertsus on tema parim käsialune.

Seda okkalist teed on käinud ka Eesti rahvuslise iseteadvuse arenemine.

Kas oleme omas arenemises juba välja jõudnud piiridele, kus vintsutused juba seljataga? Kas võime tunnistada end vaimiselt sama iseseisvateks, nagu seda oleme poliitiliselt? Kas on meil oma üldtunnustatud aluski, millele rajada oma rahvusline mõtlemine, millest võrsuda võiks kultuuriline rahvusline ideoloogia? Seda ei lase arvata ja uskuda rahvuslisele ideoloogiale ja iseteadvusele vaenulikud mõtteavaldused. Sääraste mõtteavalduste avalikuks tegemine ja registreerimine annaks terve raamatukogu. Meie läheme neist igapäevases elus mööda neid tähele panemata, sest oleme ümbritsetud samast ideoloogiast, mis neid loob. Elava näitena olgu toodud tänavuaastase tööstuslise „Näitusmessi“ reklaamplakaat: Seal hüppavad kolm kirjus riides isikut — üks mees ja kaks naist pastaldes. Miks pastaldes? Kas meie tööstus valmistab pastlaid üleilmamiseks tarvitamiseks? Ei mitte, vaid sellepärast, et need kujud peavad tunnistama: et see on Eesti näitus-mess. Nii siis „Eesti“ ja „pastal“ on meie kaasaeglaste mõistes samaväärsed, on justkui „kokku laulatatud“. Kuid millise pika näo teeksime, kui Saksa-maa Idamessi-, Prantsuse- või Inglise näituste kuulutuslehtil näeksime raassi esitajaid pastaldes? Meie pole seda näinud ilalgi. Ja milleks see sõna „mess“? Miks meie ei leia seda sõna sama näituse reklaami prantsuse- ja ingliskeelsetel tõlgel? Otse lausa vaenulikkuse leiame aga nende ringkondade esitajate poolt, kelle kultuuriliseks ehk poliitiliseks usutunnistuseks on kosmopolitism ja internatsionalism. Sealt poolt tehakse sihikindlalt vastutööd, mõeldakse välja teotavaid sõnu, mis peavad sisendama rahvale põlgust rahvusliste püüete vastu, näeruväärseks tegema püüdmist omakultuurile; seotakse poliitilise tagarusega, isiklike karjerismiga, tagasi igatsemisega puuvankri ja pastla aegadesse, üldse kõigega, mis võiks püüdeid alavääristada rahva silmis. See võitluse ajajärk kujutab ilmeka peatüki meie käesoleva aja kroonikas, määratu huvitava ideoloogia ning psühholoogia uurijatele. Võiks ju sellest kõigest mööda minna rahulikult, kui vaimlise

konservatismi nähtusest, kui ta meile nii väga palju kahju ei sünnitaks.

Omakultuuri idee on rahvuslise edenemise hing. Selleta ei saa rahval olla edu miskil alal, sest vaim juhib tegevust, aga tegevus loob väärtused, ka ainelised.

Lähme tagasi munk Martini juure. Lõi munk harilikku vasara ja naeltega hariliku paberilehe kiriku uksele ja vasara paugud kostsid ka harilikult. Ei munk ise ega möödaminejad ei suutnud aimata, millise tähtsuse omasid need vasaralöögid Saksa ja kogu ilma ajaloos. Nad panid aluse Saksa rahvuslise vaimu vabanemisele võõravaimlise hegemoonia alt ja rajasid oma vaimule, omale kultuurile kindla kõike ühendava aluse. See, mis germaani tõug lõi, läks omakultuuri rikastamiseks, mitte enam võõraste kultuuride väetamiseks.

Järeldusi hinnata on meil kergem, kui võrdleme germaanlaste seisukorda enne ja peale usupuhastamise aega.

Enne olid sakslased killustatud. Kuningad, kuurvürstid, vürstid, hertsogid ja krahvid olid väliste võimude käes pappkujudeks, keda pandi tantsima Rooma paavsti võimu huvides. Ka Prantsuse valitsused mängisid nendega pahatihti, kui pappkujudega. Juhtus mõni tugeva iseloomuga Saksa kuningas või vürst ajama liig iseseisvat poliitikat, mis ei sobinud Roomale, siis taltsutati ta varsti kõige karmimate abinõudega. Saksa-maa oli vilets ja kehv ning alaliste sõdade, omavaheliste tülide ja intriigide tallermaa.

Agas varsti peale usupuhastamist — s.o. sakslaste omakultuuri aluse rajamist muutub olukord põhjalikult. Saksa rahvustunne ärkab, hakkab otsima teed rahva ühinemiseks ja ta leiab teotajaid ka välismailt. Rootsi kuningas Gustav Adolf osutub võimsaks abiliseks ja isegi Baltimaad ning kauge põhjane Soome ohverdavad oma vara ja poegi sakslaste vabastamiseks võõra ülemvõimu alt. Kahtlemata olid Gustav Adolffil egoistlisemad kavad, kuid sündmuste loogika ei lase ennast petta ja Gustav Adolffi kavad närbusid.

Ajajooksul kasvas Saksa rahvas omakultuuri idee alusel ja meie oleme tema saavutuste tunnustajateks. Saksa teadus, kirjandus, majandusline loomisvõime kuuluvad suurimate hulka ilmas. Saksa sõduri patriotismi peeti eeskujuliseks. Saksa iseteadvus tõusis liialduseni. Sakslaste omavahelisest kokkuvõetamisest ja üksteise aitamisest räägiti piltlikult, et sakslasel on kuue sabas auk ja käes konks. Konksu pistab järelejäetav sakslane celmineva sakslase kuuesaba auku ja nii veavad nad üksteist edasi.

Asjata on sakslaste suurt edu põhjendada soodsate tingimustega ja maapäue varandustega. Tingimusi peab oskama ära kasutada ja igasugused varandused meelitavad juure vägevaid üle-

aedseid ning isegi naabrite naabreid, kes ihaldavad saada neid varandusi oma valdamisele. Rahvale hukatuseks muutuvad rikkused, kui neid kaitsmas ei ole vapper vaim.

Väärrib tõsist tähelepanu, et juhtivale kohale tõusis maapõue varadest vaene, pinnalt liivane, kuid usuliselt luterline Preisimaa, kuna rikkamad, aga usuliselt katoliiklisemad edelapoolsed riigid jäid juhitavateks: Berliin oli rahvuslisem, muutus sakslaste pühaks linnaks.

Mitte raha ei pane käima rattad, vaid vaim paneb käima raha ja rattad.

Sama arenemise pilti, mis Saksamaal, näeme ka teiste rahvaste juures: Omandades omakultuuri idee, on nad pääsenud edenemise teele, saanud elujõulisteks ja kasvanud suureks.

Slaavlastest räägitakse, et nimetus „slaavlane“ tuleb ladinakeelsest „slave“ — ori, sest nad olid orjasrahvad. Vene ajaloo krooniker kurdab, et venelased kutsunud vikerlasi (väära) omale valitsejateks, sest „maa on suur ja rikkalik, kuid korda ei ole“. See korra puudumine, kesis edasi aastasadu ka vikerlaste valitsemise ajal. Maa jagunes „osariikideks“ ja „osavürstid“ (udelnõje knjasjaa) kisklesid ja sõdisid omavahel lõpmata, kuni väikese ja vaese Moskva

osariigi tark vürst Johann III, ärakasutades Konstantinoopoli langemist türklaste kätte, kuulutas enese Greeka-katoliku usu hooldajaks ning kõigi õigeusuliste kristlaste kaitsjaks. Sellega omandas Moskva pärandamise teel omakultuuri idee ja sai võimsaks. Vägev Novgorod, rikas Kiiev ja kõik suuremad ja rikkamad osariigid peavad alistuma Moskvale. Vene rahvas hakkab ümberrahvustama Sarmaatia lagendiku rahvaid ja kasvab võimuks, millega peavad arvestama kõik ilma rahvad. Isegi tema surevale kehale — Nõukogude Venele — on jäänud osa sellest vägevusest.

Inglased asusid Britaania nurgas, sõdisid, tegid revolutsioone ja olid vallutatud kord prantslastest, kord taanlastest.

Aga inglise piiskoppide kongress vabastab rahva vaimu rippuvusest võõrast vaimust ja uus hing asub inglise rahvasse: ta areneb tõeliseks ilmalvalitsejaks.

Ajalugu räägib meile selget keelt ja annab meile head nõu, mille järele peame käima, kui tahame jääda püsima ja ära võita tänapäevsed viletsused.

Lööge, noored, oma vasaratega omakultuuri küsimused Eesti koja väravale!

Prantsuse seadus rahva üldise organisatsiooni kohta sõjakorral.

Käesoleva aasta märtsis võeti Prantsuse Saadikute Kojas vastu seadus, mis käsitab rahva üldist mobilisatsiooni sõja korral. Vastav seaduse eelnõu oli Valitsuse, Parlamendi, Kindralstaabi, Kõrgema Sõjanõukogu ja Kõrgema Majandusnõukogu tiheda koostöö tulemuseks. Tema peamiseks autoriks oli tuntud rahuapostel ja väevähenduse eestvõitleja Prantsuse sotsialist Paul Boncour. Parlamendile esitati seaduse eelnõu 1925. a. tuntavalt pahempoolse valitsuse poolt. Seaduse eelnõu üksikute artiklite tähtsus, milledest igaüks sõja korral rahva terve elu kohta suurte tagajärgedega, oli põhjuseks, miks poliitiliste parteide vahelised vastolud parlamendi vaielustel seaduse eelnõu arutuse puhul unustati. Sotsialist Boncour'i seletused seaduse otstarve kohta leidsid Saadikute kojast üldist heakskiitmist, nii et seadus peaaegu ühel häälel, ainult kommunistide vastuseismisel, vastu võeti.

Juba sellest, et seadus kõigest 48 artiklist koosneb, võib järeldada, et ta, temas käsitatavate üksikute alade tähtsusega arvestades, peensustesse ei tungi,

vaid, olles raam-seaduseks, ainult üldised juhtnõõrid annab. Seadus annab sõja korral riigile õiguse kõigi riigikodanike, samuti nende liikuva ja liikumata varanduse ja vaimliste võimete otstarbekohaseks ärakasutamiseks. Tema peaesmärk on tuleviku sõjas ilmasõja aegseid, olukorrast ja sõja nõudeist tingitud, katselisi improvisatsioone ära hoida ning lubada riigi ja selle asumaade elavaid ja elutuid jõude sõja korral kõige ratsionaalselt ära kasutada.

See seadus toob ka selgust valitsuse ja ülemjuhatause funktsioonide vahekorrasse, mis suure tähtsusega, sest nagu mujal maades, nii tuli ka Prantsusmaal ilmasõja ajal ses suhtes arusaamatusi ja hõõrumisi ette. Valitsuse ülesandeks on kõrgem juhtimine sõjas. Tema määrab sõjaga saavutada tahetava eesmärgi. Nõuandvaks organiks on tal Kõrgem Kaitse-nõukogu. Ülemjuhatause ülesandeks on, seevastu, sõjaliste operatsioonide läbiviimine, milleks Sõjaministerium talle tarvilikud vahendid muretseb. Parlamendi püütakse, nagu see vastavatest ar-

tiklistest selgub, ülemjuhatus ja valitsuse tegevusse segamise võimaluste eest hoida.

Kuna ilmasõjas Parlamendi liikmeil, nii kuidas kellegil kalduvust ja kohustus-tundest arusaamist, oli vaba valik sõdur või rahvasaadik olla ning nad võisid oma äranägemise järele vaheldumisi rindel sõdu-rit mängida ja samuti jälle Parlamendis kõnedega esineda, mis vahel nii rindesse kui Parlamendi tegevusse väga halvasti mõjus, siis on see vaheldumise võimalus uue seadusega kaotatud. Parlamendi liik-meil tuleb nüüd juba sõja algul kindlalt valida, kas ta tahab edasi Parlamenti jääda või sõduriks saada. Sõja kestel seda otsust enam muuta ei saa. Just see artikkel andis saadikutekojas elavateks vaielusteks põhjust. Pahempoolsed par-teid kaitsesid seisukohta, et rahvasaadiku mandaati tuleb sõduri kohustustest täht-samaks pidada, kuna parempoolsed par-teid jälle väitsid, et rahvasaadiku koht on võitlejate ridades.

Iga prantslase, vanadusele ja soole vaatamata, teenistuskohustus, mis seaduse artiklis 1. kindlaks määratud, tõstab üles küsimuse, kas ei loobu Prantsusmaa seega Haagi ja Londoni rahvusvahelistest kokku-lepetest, mis kindlustavad mittevõitlejaile sõjas kaitset, või kas ei ole nimetatud arti-kkel vähemalt vastolus mainitud kokku-lepetega.

Vastavalt artikkel 11. võtab riik sõja-ajal kõik tootmisvahendid oma kätte, mää-rates omanikkudele ja tarvitatavale kapi-talile vastava tasu. Selle eesmärgiks on kõrvaldada sõjakasude saamist, nagu see ilmasõjas ette tuli. Sõjaminister ütles aru-tustel Parlamendis selle kohta: „Kui relva kandmiseks kõlbulikud mehed oma elu isamaa teenistusse rakendavad, siis on täiesti õigustatud, et ka eraomandus ja kapital tasuta riigi teenistusse rakenduk-sid.“ Teisest küljest näidati jälle, et on väga raske saavutada võimalikult suure-mat toodangut relvade, laskemoona ja muu sõjavarustuse valmistamisel, kui see-juures teenimisvõimalused puuduvad. Sest on karta, et riigikaitsele on kahjulik, kui iga eraalgatus majanduslisel alal sõja-ajal järsku lõpetatakse. Nende küsimus-tega olid seotud pikemad vaielused. Kuna siin sõjaajal tegelikult läbiviidava riik-lise sotsialismiga tegemst, võtsid neist vaielustest eriti elavalt sotsialistid osa.

Seaduse eelnõu arutamisel rõhutati värviliste vägede tähtsust Prantsusmaa jaoks. Üks rahvasaadikuist rõhutas Sa-haara raudtee peatse ehituse vajadust, mis

võimaldaks värviliste vägede kiiret Prant-susmaale toomist. Nagu sõjaminister teatas, ei ole valitsus seda tähtsat punkti silmast kaotanud, ning Parlamendi riigi-kaitse komisjoni esimees kindral Girod teatas täendavalt, et riigikaitse komisjon selle kava teostamist igatepidi saab toe-tama.

Alamal toome nimetatud seaduse tõlke täielikult:

Seadus rahva üldise organisatsiooni kohta sõja korral.

Jagu I.

Üldprintsiibid.

Artikkel 1.

Sõjaajal peavad kõik prantslased ja Prantsuse kodanikud, ilma vanaduses ja soos vahet tege-mata, samuti ka kõik seaduslikult moodustatud ühingud, osa võtma, käesoleva seaduse artikli-tes 5 kuni 16 kindlaks määratud tingimustel, riigi kaitsest või tema materjaalse ja moraalse elu ülalhoidmisest.

Artikkel 2.

Kõik abinõud, mis määratud üleminekuks rahuaegselt organisatsioonilt sõjaaegsele, on igal ajal valmis. Nende abinõude tarvitusele võt-mine moodustab „rahva mobilisatsiooni“.

Käsk selleks antakse kas ilmse kallaletungi korral, mis sunnib riiki end viibimata kaitsma, või Rahvaste Liidu põhikirjas ettenähtud kor-dadel,

Artikkel 3.

Valitsus, olles riigikaitse eest vastutav, val-mistab ette riigi kõigi jõudude ja ressursside mo-bilisatsiooni. Ta võtab juba varakult tarvitusele eelabinõud, mis võivad soodustada mobilisat-siooni läbiviimist ilma takistuste ja viivitusteta. Seks on juba rahuajal tema käsituses Riigikaitse Kõrgem Nõukogu ja tema tööorganid; need or-ganid on allutatud otsekohe Nõukogu Esimehele. Nende koosseis määratakse kindlaks dekreediga.

Ministeeriumide igas peavalitsuses (departe-ment) on üks organ määratud sellele osakonnale alluva riigikaitse töö ettevalmistamiseks.

Ministeeriumide iga peavalitsuse (departe-ment) ja iga avalik teenistus või eraorgan, mille tarvitamist nimetatud peavalitsus sõjaajal juhib või kontrollleerib, seab kokku oma kavad ja mo-bilisatsiooni plaanid.

Artikkel 4.

Maa- ja mereväe mobilisatsioon, mis rahva mobilisatsiooni peaakt, valmistatakse ette vasta-valt Sõjaministri ja Mereministri poolt ja teosta-takse nende hoolet.

Peale selle kuulub rahva mobilisatsiooni:

1. Kõigi ühendusvahendite (veo ja edasi-ande vahendid) tegevusse panek, et rahuldada ühest küljest sõjaväelisi tarvidusi, teisest küljest aga kõiki riigi muid nõudeid.

2. Majanduslises suhtes korraldused, mille eesmärgiks rahuldada eestkätt sõjaliste jõudude igasugu materjaalseid tarvidusi, siis riigi üld-tarvidusi ja tsiviil rahvastiku mõödapäsematuid vajadusi.

Vabadussõja päevilt.

Meie 3. ltr. soomusrongi dessant ja soomusautod punaväe seljajaga Mõniste—Võru teel, veebr. 1919. a.

3. Sotsiaalses suhtes abinõud, mis ühenduses sõjaaajaks seadusandluses ja kodanikkude suhteid riigiga reguleerivais korraldustes ettevõetavate muudatustega.

4. Intellektuaalses suhtes riigi ressursside suunimist riigikaitse huvide kohaselt.

5. Lõpuks kõik tarvilikud abinõud, et tagada riigi moraalset kindlust.

J a g u II.

Isikute ja ressursside tarvitamisest.

Artikkel 5.

Rahva üldise või osalise mobilisatsiooni korral ning käesoleva seaduse artikkel 6. korralduste reservatsioonidega, kõik isikud, kes riigikaitse tööst osa võtavad, tarvitatakse teenistuskohal, kus nad kõige kasulikud saavad olla.

Selle teenistuskoha võib neile juba rahuajal ära määrata.

Artikkel 6.

Sõja- ja mereväe raamseadused, samuti kui nimetatud seaduste kohandamise seadused määravad ära:

1. Sõjaväekohustusliste prantslaste või Prantsuse kodanikkude liigid, samuti ka nende kohustuste ulatuse.

2. Sõjaväekohustusest vabade prantslaste ja Prantsuse kodanikkude vabatahtlikult maa- ja mereväkke teenistusse astumise tingimused.

3. Nende sõjaväekohustusliste prantslaste või Prantsuse kodanikkude liigid, kes Sõja- või Mereministri äranägemisel määratakse ajutiselt teenistusse, administratsioonidesse, igasugu avalikudesse või eraettevõtetesse, millede ülalhoimine või loomine on ettenähtud osalise või üldise mobilisatsiooni korral, et kaasa aidata riigikaitse tööle.

Need eriliselt määratud võetakse:

Harilikult meeste hulgast, kes otsekohe võitlevate jõudude teenistuseks kõlbmatud, või kõige vanemate meeste hulgast, arvestades perekonna ülalpidamise vajadusega.

Äärmise vajaduse korral ning ainult relvastatud jõudude tarviduste rahuldamiseks, nooremate meeste hulgast, kes omavad erilist oskust teatava ala või olulise tähtsusega tegevuse jaoks.

Artikkel 7.

Üldise või osalise mobilisatsiooni korral võib teatavad moodustused või teenistused, kelledele riigikaitse huvides on tarvis anda sõjaväeline põhikiri, dekreediga lugeda relvastatud jõudude hulka kuuluvaiks.

Artikkel 8.

Riigikaitse korraldusele tarvilikkude teenistuste, administratsioonide ja ettevõtete sõjaväe kohustustest vaba ja artiklis 6. punkt 3. mitte ettenähtud personaal saadakse:

Eestkätt lepingu kaudu isikutega, kes ei oma elukutset ega ole sarnases ametis, kus nende teenistus oleks riigikaitsele tingimata tarvilik; see leping võib tingimustes, mis erilise avaliku administratsiooni määrusega kindlaks määratakse, omandada tsiviil teenistuse kohustuse sõja kestvuse ajaks, kusjuures see kohustus on alati tühistatav vastava Ministri tahtel.

Teiseks rekvisitsioonide teel.

Avaliku administratsiooni seadused või määrused määravad edaspidi kindlaks eesõigused, mis antakse riigikaitse tööst osavõtvaile teenistustele, administratsioonidele ja ettevõtetele personaali suhtes, kes allub või ei allu väeteenistuste kohustustele.

Artikkel 9.

Rahva üldise või osalise mobilisatsiooni korral määratakse dekreetidega kindlaks tingimused, milledeks väljamaa alamaid nende erilisel palvel võib lubada teenida igate liiki relvastatud jõududes või osa võtta riigikaitse tööst, samuti ka abinõud, mis võetakse tarvitusele vaenulikkude riikide kodanikkude ja nende varanduste suhtes.

Abinõud, mis nimetatud dekreetidega kindlaks määratakse, valmistatakse ette juba rahuajal Ministri poolt, kelle kompetentsi asi puutub.

Mis puutub liitlaste või erapooletute riikide Prantsusmaal asuvate kodanikkude tarvitamisse tööjõuna, siis määratakse samuti juba rahuajal juhtnõuudega kindlaks ministeeriumite vastavad peavalitsused, kel ülesandeks nimetatud väljamaalaste seisukorra reguleerimine: 1) Nende endi riigi suhtes; 2) Prantsuse seaduste ja ametvõimude suhtes, ning et kindlaks määrata nende väljamaalaste kasutamise reeglid.

Vaenulikkude riikide kodanikkude sekvestree-

ritud või mõnel muul viisil alal hoitavate varanduste likvideerimist võib ette võtta ainult sellekohase eriseaduse põhjal.

Artikkel 10.

Riigikaitsele tarvilikud ressursid saadakse: kas vaba kokkuleppe teel; või rekvisitsiooni kaudu; kusjuures nii ühel kui teisel juhusel kasusaamise võimalus olgu kõrvaldatud.

Artikkel 11.

Rahva üldise või osalise mobilisatsiooni korral võib valitsus asjakohase ministeeriumi organi läbi, kes tegutseb ise või seks volitused annab, rekviirerida relvastatud jõudude, riigi üldiste ja tsiviilrahvastiku mõödapäasmatute tarviduste rahuldamiseks:

1. Iga üksiku isiku teened, kes prantslane või Prantsuse kodanik.

2. Kõigi sündikaatide, ühingute, seltside, ettevõtete ja grupeeringute teened.

3. Kõigi loomade, materjalide, toiduainete, algainete, ümbertöötatud produktide, asjade, liikuvate ja liikumatute esemete, sisseseadete kasutamise ja äratarvitamise.

4. Iga leiduse tarvitamise riigi huvides. Veel võib valitsus keelda iga leiduse tarvitusele võtmist ja avaldamist.

Tasu rekviireeritu eest võib olla:

1. Teenete korral — ainult palk ja töötasu.

2. Loomade, materjalide, toiduainete, algainete, ümbertöötatud produktide, asjade, liikuvate ja liikumatute esemete ja mitmesuguste sisseseadete puhul:

a) Omandamise korral — ainult oma enda hinna, nagu see järeldub ettevõtte arvepidamisest ja muist andmeist.

b) Kasutamise korral — ainult ettevõttesse investeeritud ja riigi poolt kasutatavate kapitalide protsendid, mis vastavad samal perioodil ettevõtetud riigi laenu protsentidele ja millele juure lisatakse summa, vastav ehituste ja masinate kulutamisele või hävinemisele aja jooksul, mil rekvisitsioon kestab, või nende asendamisele uutega; kõik kulud, nagu maksud, kinnitusrahad ja muud eksploateerimise kulud on rekvisitsiooni kestel riigi kanda.

Protsente maksetakse ainult neile ettevõtetele, kes oma kapitalist viimase, rekvisitsiooni eelkäiva tegevusaasta jooksul on protsente saanud. Need ei tohi suuremad olla kui keskmised protsendid, mis saadud kolme viimase tegevusaasta kestel.

Kapitalide väärtust hinnatakse vastavalt nende väärtusele rekvisitsiooni ajal, ilma et arvestataks erandliku kursside tõusuga, mille põhjuseks võib olla sõjaolukord. Kapitalid määratakse kindlaks nimekirja järgi, mis seatakse kokku kasutaja või omaniku juuresolekul, või mis talle teatavaks tehtud ettenähtud korras, ja Kaubandusministeeriumi poolt ning asjast huvitatu nõusolekul määratud asjatundja, ning asjast huvitatu puudumisel, kohaliku tsiviilkohtu eesistuja nõusolekul. Kasutaja või omaniku ning asjatundja tähendused võetakse üles protokollil.

Rekviireeritud kapitalid hindab asutuste iga liigi suhtes kaubandusminister tema poolt nimetatud kuuest liikmest koosneva komisjoni ettepanekul, millesse kuuluvad: üks ettevõteteid kasutavaist tööstureist, ühest vastavate alnetega kauplejast ning ühest kaubanduskoja või põllutöökoja liikmest; viimased kolm valitakse 15 liikmest koosnevast nimekirjast, mis kokku seatud komisjoni asukoha kaubanduskoja ja põllutöökoja poolt.

Komisjoni eesistuja määratakse kaubandusministri poolt; hääle jagunemisel pooleks on tema hääle otsustav.

Kaubandusminister määrab kindlaks iga komisjoni tegevuspiirkonna ja asukoha.

Kui asjast huvitatu ei lepi kaubandusministri poolt tehtud hinnanguga, siis määratakse viimane kindlaks harilikku õiguse põhjal, vastavalt 1877. a. 3. juuli seaduse artikkel 26. määrustele.

Hind ja tasu vastavalt ehituste ja masinate kulumisele või hävinemisele määratakse kindlaks rekvisitsiooni lõpul pärast ekspertisi poolte juuresolekul ning vastavalt artikkel 13. reeglitele.

Kuna sõjategevuse kestel niihästi vaba kokkuleppe kui rekvisitsiooni korral ettevõtteid saab kasutada ainult käesoleva seaduse artiklites 1, 5, 6, 7, 8, 9 ja 11 ettenähtud üldisele mobilisatsioonile alluva juhutuse ja tööjõu kaudu, siis määratakse avaliku administratsiooni määrustega mobiliseeritud personaali tasud ja palgad, kes ei teeni sõjaväelisteks tunnustatud üksustes, samuti ka autasud leiduste ja toodangu eest, mil ülesandeks viimase viljakust tõsta riigikaitse tarviduste huvides.

Need avaliku administratsiooni määrused seatakse kokku rahuaajal Riigi Majandusnõukogu heakskiitmisel. Samuti siinib ka muudatustega, mis neis määrustes vaenuliku tegevuse kestel ette võetakse.

Käesoleva artikliga kindlaks määratud rekvisitsiooni õigus astub jõusse ainult üldise või osalise mobilisatsiooni korral ning ainult oma riigi pinnal või Prantsuse territoriaalvetes.

Kõigil teistel juhtumistel rekvisitsiooni õigus ja tegevusviisid on kindlaks määratud sellekohaste seaduste ja määrustega.

Artikkel 12.

Rekviireerimise õigust eelmise artikli alusel võib arvutada, vastavalt rekvisitsioonide iseloomule või nende esemetele, asjaomased ministrid, arvestades seejuures käesoleva seaduse artiklite 4, 22 ja 27 korraldustega.

Artikkel 13.

Artiklis 11. kindlaks määratud ja tasu väljaarvamisse puutuvad reeglid välja arvatud, on tingimused, millede rekvisitsiooni õigust võib tarvitada, samuti ka sanktsioonid, mis kaasas käivad iga korrapärase rekvisitsiooniga, temale vastuhakkamisega või tsiviil isikute ja sõjaväelaste poolt rekvisitsiooni kurjasti tarvitamisega, need, mis ette nähtud sõjaväeliste rekvisitsioonide kohta maksvates seadustes, millede korraldused ses suhtes on laiendatud kõigile ülemises artiklis 11. ettenähtud juhtumistele.

Artikkel 14.

Avaliku administratsiooni määrustik määrab ära eelmiste artiklite 11, 12 ja 13 korralduste tarvitusele võtmise viisid. Nimelt määrab ta täpselt ära tingimused, millede rekviireerimise õigust võib volituste teel edasi anda (delegeerida) ja millistele ametvõimudele, samuti ka toimingule, mille kaudu teostub valdamisse astumine, rekviireerimistasude hindamise viisi, samuti ka tasude ettepaneku tegevate komisjonide koosseisu, nende nimetamise viisi ja tegevusreeglid.

Artikkel 15.

Valitsus võib juba rahuaajal tingimustes, mis määratakse kindlaks avaliku teenistuse määrustikuga, asuda nende isikute, loomade, materjalide,

ainete ja asjade, liikumatute ja liikuvate esemete ning sisseseadete hindamisele, mis üldise või osalise rekvisitsiooni korral kuuluvad rekvisitsioonile, samuti võib ta teha ka kõiksugu proove, mida ta leiab tarvilikkudena, et kindlustada rahva mobilisatsiooni kordaminekut.

Igäüks, kes ei hooli käesoleva artikli esimese lõike korralduste maksmapanekuks avalliku võimu poolt seaduslikult antud eeskirjadest, maksab trahvi 75 frangist 3000 frangini.

Sama karistus tabab iga isikut, kes ei hooli käesoleva seaduse artikkel 3. viimases lõikes ettenähtud mobilisatsiooni kavade teostamiseks seaduslikult antud eeskirjadest.

Üleastumise kordumisel suurendatakse käesoleva artikli teises lõikes ettenähtud trahvi 150 frangist 6000 frangini.

Igäüks, kes teadlikult annab vale teateid, või näitab valessti; igäüks, kes teadlikult petlikkude toimingutega varjab või püüab varjata üleskirjutamisele kuuluvaid loomi, materiale, asju, aineid, liikumatuid esemeid ning sisseseadeid, karistatakse rahatrahviga 150 frangist 6000 frangini.

Eksimise kordumisel suurendatakse eelmises lõikes ettenähtud trahvi 300 kuni 12.000 frangini.

Artikkel 16.

Samuti võib valitsus juba rahuajal üldkasulikkuse põhjusel osaliselt või täiesti võõrandada leidused, mille peale tahetakse patenti võtta, või on juba võetud, ehk, juhtumisel kui tegemist riigikaitset huvitavate leidustega, lihtsad patendi palved.

Mere- ja sõjaminister on volitatud seks laskma tutvuda Tööstuslise Omanduse Riiklise Ameti (Office national de la propriété industrielle) büroodes kõigi esitatud palvetega, leidusi täiesti *salajas hoides*.

Võõrandamise dekreedid läbi kaotab leidur kas täielikult või osaliselt ainuõiguse leiduse kasutamiseks. See õigus antakse tagasi dekreediga määratud komisjoni sellekohasel otsusel. Sellesse komisjoni kuulub üks katsatsioonikohtu nõunik, kes eesistujaks, üks Tööstuslise Omanduse Tehnilise Komitee liige, üks Pariisi Kaubanduskoja liige, kelledega ühineb nõuandva hääleõigusega asjast huvitatud peavalitsuse (departement) esitaja ja üks leiduri esitaja.

Tasu, mida maksetakse leiduritele või neile, kes nende õigused omandanud, ainuõiguslistele kontsessioonääridele ja litsens omanikkudele, määratakse kindlaks, kui vaba kokkulepet ei saavutata, lepituskomisjoni kaudu, kes koosneb katsatsiooni kohtu nõunikust, kelle määrab kohtu esimene president ja kes komisjoni eesistujaks, ja neljast liikmest, kes määratakse: üks kunstide ja käsitöö nõuandva komitee, üks tööstuslise omanduse tehnilise komitee, üks patendi omaniku või patendi paluja ja üks asjast huvitatud peavalitsuse (departement) poolt; kaks viimast võetakse asjatundjate nimekirjast, mis seatakse kokku igal aastal tööstuslise omanduse tehnilise komitee poolt tingimustel, mille määrab kindlaks kaubandusminister oma otsusega.

See, kelle patent võõrandatud, või huvitatud peavalitsus peavad seks ühe kuu jooksul, arvates võõrandamise dekreedid ilmumisest, pöörama palvega Tööstuslise Omanduse Riiklise Ameti juhataja poole, tähendades ära asjatundja, kelle nad valinud.

Need palved antakse edasi lepituskomisjoni eesistujale. Kui üks pooltest ei ole palvega esinenud, siis määrab eesistuja viienda liikme.

Komisjon, kui poolte või nende volinikkude väited kuulnud, teeb otsuse.

Senikaua kui leidurile ei ole tasuna välja maksetud ühtki summat, mis kindlaks määratud vabal kokkuleppel või lepituskomisjoni läbi, ning kõige hiljem kuue kuu jooksul pärast vastuse väljakulutamist, on asjast huvitatud ministril, kui ta leidust pole kasutanud, õigus võõrandamisest loobuda, teatades sellest otsusest leidurile.

Viimane saab seega tagasi kõik omad õigused. Talle võib määrata teatava tasu. Viimane määratakse, kui kokkulepet ei saavutata, lepituskomisjoni poolt.

Juhtumisel, kui riik tahab kasutada leidust, mille peale patent võetud, võib asjast huvitatud minister, kui ta ei leia tarviliku olevat patenti võõrandada, igal ajal nõuda kasutamise luba harilikus õiguses ettenähtud tingimustel.

Kuuluvad salaluure kohta käivate seaduste alla ning neheldakse salaluure kohta käivats seadustes ettenähtud karistustega:

1. Rahuajal — riigi poolt omandatud leiduse saladuste avaldamine.

2. Sõjaajal — kui riik käesoleva seaduse artikkel 11. täitmiseks teatab, et ta on teatava leiduse tarvitusele võtmise ja avaldamise vastu, selle keelu vastu eksimine.

J a g u III.

Artikkel 17.

Valitsus, kelle kätes sõja juhtimine, määrab kindlaks relvade jõul saavutatavad eesmärgid, muretseb maa- ja merevägede ülemjuhatajale tarvilikud abinõud ja valvab nende abinõude tarvitamise järele.

Artikkel 18.

Valitsus kasutab uurimuste jaoks, mis talle tarvilikud otsuste tegemiseks. Riigikaitse kõrgemat nõukogu ja selle uurimisorganeid.

Artikkel 19.

Eriliste dekreetidega määratakse kindlaks muudatused, mis võetakse ette üldise või osalise mobilisatsiooni korral Riigikaitse kõrgema nõukogu ja tema tööorganite koosseisus, ülesandeis ja tegevuses.

Artikkel 20.

Maa- ja merevägede ülemjuhatajate ülesanded on sõjaliste operatsioonide juhatamine.

Artikkel 21.

Maa- ja mereväe juhatamise organisatsioon on korraldatud eriliste asjakohaste seaduste ja dekreetidega.

Artikkel 22.

Valitsus määrab igale ministeeriumi peavalitsusele ülesanded, mida viimane peab täitma. Ta määrab juba rahu ajal kindlaks avalikud teenistused ja eraorganid, mille tarvitamist sõja ajal ministeeriumi iga üksik peavalitsus peab juhtima või kontrollerima tema ülesannete täitmisel.

Dekreetidega määratakse ära ministeeriumite peavalitsuse ja avalikkude teenistuste organisatsioon ja ülesanded sõja ajal, toetudes üldistele põhimõtetele, mis kindlaks määratud käesolevas seaduses ja nimelt esimeses osas, samuti ka järgnevais artiklis 26. kuni 38.

Artikkel 23.

Iga uue organismi, mille moodustamine on tarvilik, et rahuldada sõja seisukorra nõudeid, loomine valmistatakse ette juba rahu ajal iga ministeeriumi seks eriti äratähendatud peavalitsuse poolt.

Põhimõttelikult organiseeritakse juba rahu ajal, asjast huvitatud ministri hooletel, üks või rohkem mobiliseerivat elementi, mille ümber võib moodustada loodav organism, kui seks käsk antakse.

Valitsus määrab kindlaks kuupäeva, mil uued sõja ajal loodavad organismid peavad hakkama tegutsema.

Artikkel 24.

Et teostada riigi kaitseks ettenähtud organisatsiooni, võib teatavate avalikkude teenistuste kogu personaali või osa personaali ja asutusi ministrite nõukogu dekreediga allutada mõne ministri võimule, mis lahkuminev sellest, millest nimetatud teenistused olenevad rahu ajal.

Et valmistada ette üleminekut rahu aja organisatsioonilt sõja aja organisatsioonile, võib eelmainitud teenistuste personaali üksikud elemendid juba rahu ajal, eelmises lõikes tähendatud tingimustel, ministri korraldusse anda, kes nad sõja ajal oma võimu alla saab.

Mitmet liiki tsiviil ametnikud ja mitmesuguses aukraadis sõjaväelased, kes kutsutud nii lahutatud personaalide moodustamiseks, figureerivad endiselt nende algteenistuse kaardrites. Ettepanekud tasude ja määruste kohta, mis neisse võivad puutuda, tehakse ministritele, kellest nende algüksus või teenistus harilikult oleneb, ministri poolt, kelle käsutusse nad on komandeeritud.

Artikkel 25.

Sõja ajal poliitiline, majandusline ja moraalne tegevus väljamaal jääb valitsuse juhtimisel, välisministri erandita ülesannete hulka, kel on iga ametliku missiooni kontrollimiseks võim ja õigus välismaal, ükskõik millise ministri peavalitsus selle algatajaks või millise missioon tehniliselt ja rahaliselt oleneb. Ühtki neist missioonidest ei saa korraldada, kui seks varem välisministrilt nõusolekut pole saadud.

Välja arvatud õigused, mida omavad maksivate seaduste ja määrustikkude põhjal mere- ehk maaväe juhid oma funktsioonide täitmisel, ministrite nõukogu otsustab, millised abinõud nii maal, merel, kui ka õhus tuleb tarvitusele võtta vaenlase kaubanduse ja ühenduspidamise vastu; ministri otsustel asjast huvitatud peavalitsused teostavad välisministri kontrollil ja nõusolekul need abinõud.

Rahvasteliidu põhikirja piirides ning tema määruste, nimelt tema artiklites 10, 11 (esimene lõige), 13 (lõige 4), 16 ja 17 (lõige 4) teostamisel, võib valitsus juba rahu ajal ministrite nõukogu dekreediga, ja ilma et tarvitseks üldist või osalist mobilisatsiooni välja kuulutada, käskida välisministri ettepanekul tarvitusele võtta majanduslised ja rahanduslised abinõud, mis nimetatud artiklites ette nähtud.

Valitsuse liikmed, kelle kätes on sõja juhtimine, ja parlamendi liikmed, rahva suveräänsuse väljendajad nii sõja kui rahu ajal, jäävad mobilisatsiooni puhul oma ametisse.

Parlamendi liikmed peavad alalist kontrolli rahva nimel. Neile võib usaldada kas koja poolt, millesse nad kuuluvad, või jälle valitsuse poolt erilisi ülesandeid sõjaväes, sise- või väljamaal.

Parlamendi liikmed, kes soovivad teenida võitlevates üksustes, teatavad sellest oma koja esimehele juba mobilisatsiooni esimestel päevadel. Nad loetakse kuni vaenuliku tegevuse lõpuni rahvasaadiku kohustustest sunduslikult vabastatuks, välja arvatud juhtimine, kui nad teravilistel põhjustel sõjaväe kohustusest vabastatakse.

Jagu IV.

Majandusline organisatsioon sõja ajal.

Artikkel 26.

Et rahu ajal mobilisatsiooni ette valmistada, ja sõja ajal riigi kaitset ministriumide ülesannetes piirides kindlustada; iga ministrium teeb hinnangut:

1. Nõuete kohta, mida tal tuleb rahuldada.

2. Tooresainete, toiduainete, töökodade siseseadete, mootorjõu, inimjõu, ühendusvahendite (veo ja edasiande vahendid) ning muude ressurside kohta, et neid nõudeid rahuldada.

Artikkel 27.

Iga täpselt määratud ressursi ja ressursside iga liigi jaoks määratakse juba rahu ajal üks minister, kes ainuüksi vastutav nende koondamise eest, et tal võimalduks rahva osalise või üldise mobilisatsiooni puhul saada kõigi tarvitavate ministriumide varustajaks.

Mõne erilise ressursi või ressursside liigi koondamine allub põhimõttelikult ministriumile, mis eriti nende ressursside tarvitamiseks spetsialiseerunud.

Artikkel 28.

Rahva üldise või osalise mobilisatsiooni puhul võivad varustava ministri ettepanekul ministrite nõukogu poolt antud dekreedid, vastavalt ressursside iseloomule, korraldada või lõpetada nende tarvitamise, ringivoolu, oma käes hoidmise, müügilise laskmise, nende tarvitamise kindlaks määrata ja seda reguleerida.

Need abinõud võetakse tarvitusele pärast artiklis 30 ettenähtud komiteelt nõu küsimist.

Käesoleva artikli esimese lõike põhjal välja antud dekreetide vastu eksijaid karistatakse rahatrühviga 100 kuni 5000 frangini ning vangistusega kuuest päevast kahe kuuni või ainult ühega mõlemast karistusest.

Peale selle võivad kohtud käskida, et nende otsused pannakse kas tervelt või osaliselt välja nende poolt tähendatud kohtadesse ning trikitakse nende poolt ülesantud lehtedes — kõik süüdlase kulud, kus juures need kulud ei tohi suuremad olla kui 1500 fr.

Üleastumise kordumisel on trahv 5000 kuni 20.000 frangini ning vangistus kahest kuust ühe aastani. Kohtu otsuse väljapanekute kulu võib suurendada 3000 frangini.

Võib tarvitada nuhtlusseaduse artiklit 463.

Eksimisi asjaomaste ministrite ja avalikkude võimude määruste vastu, mis väljaantud käesoleva artikli esimeses lõikes ettenähtud dekreetide teostamiseks, nuheldakse nuhtlusseaduse artiklites 479, 480 ja 482 ettenähtud karistustega.

Artikkel 29.

Kui mõnd liiki ressursse on seks puudulikult, et rahuldada kõigi tarvitavate ministriumide nõudmist, määrab igale tarvitavale ministriumile antava hulga kindlaks varustav ministrium, kohanedes seks valitsuse üldistele juhtnõuetele ja arvestades järgnevas artiklis ettenähtud komitee arvamisega.

Varustava ministri poolt jaotuse suhtes tehtud otsused võivad tarvitavale ministritele kaebuseks põhjust anda. Need kaebused esitatakse ministrite nõukogule, kes, pärast riigikaitse nõukogult nõuküsimist, oma otsuse teeb. Nende kaebuste esitamine ei peata varustava ministri otsuse teostamist.

Artikkel 30.

Iga minister, kelle hoole all sõja ajal teatav liik riigikaitset huvitavaid ressursse, moodustab juba rahu ajal enda juure nõuandmise õigusega komitee, kes talle abiks kõigis abinõudes, mil eesmärgiks ressursside koondamise, jaotamise ja kohandamise tegevus.

Sellesse komiteesse, milles peavad olema esitatud asjast huvitatud tööstuste tööliste ja peremeeste esitajad, kuuluvad samuti ka varustava ministeeriumi ja kõigi nende ministeeriumite esitajad, keda varustatakse ressursside vastava liigiga.

Artikkel 31.

Sõja ajal võib varustav minister moodustada tööstusmaksu maksvate töösturite ja kaupmeeste grupeeringud, kuigi neis ehk ka kaubandusliste seltside iseloomuga osalisi ette tuleb, seks, et alustada riigi kontrolli all ressursside teatava liigi koondamist ja jaotamist.

Tööliste ja peremeeste grupeeringud peavad seal olema esitatud.

Artikkel 32.

Mitmesuguste ühenduste (veo ja transpordi) teenistused, niipalju kui see puutub relvastatud jõudude kui ka riigi ja tsiviil rahvastiku üldiste tarvete rahuldamise, tsentraliseeritakse ja allutatakse ühe ainsa ministri võimule.

Erinevalt käesoleva artikli eelmise lõike printsiibist:

1. Teatavil, valitsuse poolt kindlaks määratud juhtumistel ülalmainitud minister delegeerib (annab edasi), kas alaliselt või ajutiselt, sõja- ja mereministrile ühenduste teenistuste kasutamise juhtimise;

2. *Armee*de rajoonides on kõik ühendusvahendid, asugu nad Prantsuse territooriumil või mitte, tegevuses olevate armeede juhtide täielikus käsutuses;

3. Transportide julgeoleku kindlustus on sõja- ja mereministeeriumi ülesandeks järgmistes tingimustes:

Sõjamineister kindlustab Prantsuse territooriumil, väljaspool armeede rajooni, oma enda ja teiste ministeeriumite peavalitsuste (Departement) poolt tema käsutusse antud vahendite abil, ühendusteede valvet ja kaitset vaenlase tegevuse vastu maal ja õhus. Armeede piirkonnas ja väljaspool Prantsuse territooriumit on see tegutsevate armeede ülemate ülesandeks.

Mereminister kindlustab igalpool merel lipu kaitset oma enda ja teiste ministeeriumite peavalitsuste poolt tema käsutusse antud abinõudega. Seks korraldab ta kaitset kaubalaevadel, ja tema esitajad annavad igasuguseid, sõja ajal erilistesse julgeoleku abinõudesse ja nimetatud laevade liikumisse puutuvaid käsk, arvestades laadungi iseloomuga ja transpordi kiiruse ja tarvilikkusega.

Artikkel 33.

Sõjaajal mitmele ministrile tarvisminevate tööstusliste valmistoodete valmistamine ja jaotamine tsentraliseeritakse ja allutatakse ühe ainsa ministri vastutusele.

Samale ministrile võib ülesandeks teha mõne erilise tööstuslike toote valmistamise mõne ministeeriumi ühe peavalitsuse teenistuse jaoks, kui viimane ise küllalt edukalt seda teostada ei suuda.

Artikkel 34.

Sõjaajal nii relvastatud jõudude, kui ka tsiviil rahvastiku oluliste tarvete rahuldamiseks määratud toiduainete kogumine ja jaotamine tsentrali-

seeritakse ja allutatakse üheainsa ministri vastutusele.

Toidutarvete valmistamisega ühenduses olevad tööstused tsentraliseeritakse samuti ja allutatakse sama eelpool mainitud ministri vastutusele.

Artikkel 35.

Mis puutub inimjõu tarvitamise sõjaajal, siis koondatakse ühe ministri kätte järgmised funktsioonid:

1. Mitmesuguste avalikkude või erateenistuste vajaduse ja vaba oleva inimjõu mitmesugustesse liikidesse puutuvate teadete kogumine.

2. Mitmet liiki inimjõu rekruuteerimine.

3. Vaba inimjõu jaotamine tarvitavate teenistuste, avalikkude ja era, vahel.

4. Töötingimuste üldine reguleerimine ja inimjõu kontrolleerimine tihedas ühenduses tarvitavate ja rekruuteeritavate ministeeriumitega.

Teatavad liigid tööjõudu võib kas täiesti või osaliselt käesoleva artikli esimeses lõikes tähendatud ministrile alluvusest välja jätta.

Sõja- ja mereministril on alati õigus kontrolleerida käesoleva seaduse artikkel 6. alusel maa- või mereväest eriliste ülesannete täitmiseks komandeeritud, et veenduda nende tarvitamise kasulikkuses.

Artikkel 36.

Sõjaajal igasugusesse sisseveosse puutuvate kaubandusliste operatsioonide, mil ülesandeks rahuldada kas relvastatud jõudude, riigi üldiste või tsiviilrahvastiku olulisi tarvidusi, tsentralisatsioon usaldatakse ühe ministri kätte, kes neis operatsioonides kasutab asjast huvitatud ministeeriumide esitajate tehnilist abi.

Artikkel 37.

Asumaade ministrile tehakse ülesandeks täide viia otsused, mis ühenduses käesoleva seaduse artiklite 26. kuni 36. korralduste maksmapanemisega, kõigis mis puutub tema võimust olenevate territooriumite ressurssidesse.

Artikkel 38.

Käesoleva seaduse artikkel 23. korralduste maksmapanemisel määratakse juba rahuajal kindlaks ministeeriumid, mis peavad sõjaajal oma peale võtma artiklites 32. kuni 36. kindlaks määratud kohustused, et neil võimalduks endi funktsioonidele ettevalmistuda; samuti määrab valitsus kuupäevad, mil need funktsioonid algavad.

Jagu V.

Rajooniline organisatsioon.

Artikkel 39.

Et valmistada ette ja kindlustada territooriumi igatseltsi ressursside koondamist, tegevusse asetamist ja jaotust, ning et teostada vaadete ühtlust kõigil administratsiooni aladel, Prantsusmaa jaotatakse rajoonidesse, millede organisatsioon peab võimaldama rahuldada ühel ja samal ajal ning võimalikult paremais tingimustes sõjaväelise, majanduslise ja administratiivse iseloomuga tarvidusi.

Oodates, kuni edaspidine seadus reguleerib rajoonilise organisatsiooni tema tervikus ning määrab kindlaks tingimused, milledes teostatakse territoriaalne jaotus, nagu see ette nähtud käesoleva artikli esimeses lõikes, järgnevad korraldused pannakse maksma sõjaväelise mobilisatsiooni rajoonide raamis, nii nagu need rajoonid ette nähtud sõjaväe organisatsiooni seaduses.

Artikkel 40.

Üldise või osalise mobilisatsiooni korral esitab valitsust igas artikkel 39 tähendatud rajoonis üks kindral, kes juhatab vastavat mobilisatsiooni rajooni või, erandlikult, mõni kõrgem tsiviil ametnik, kes asetatud administratiivse rajooni etteotsa. Olles ennakalt määratud, see esitaja kindlustab valitsuse käskude teostamist, nii palju kui see puutub riigikaitsele. Nende käskude piirides võtab ta tarvitusele kõik abinõud, mida olukord nõuab, ning kontrollleerib rajooni mitmesuguste, riigikaitse tööst osavõtivate teenistuste ja organite tegevust.

Avaliku administratsiooni määrustik määrab kindlaks käesoleva artikli maksmapaneku viisi.

Artikkel 41.

Igas territoriaalses rajoonis on võimule, kellele on usaldatud käesoleva seaduse artiklis 40 kindlaks määratud volitused, abiks nõuandev nõukogu, mis koondab endasse mitmesuguste ministriumite peavalitsuste rajoonilised, samuti ka majandusliste grupeeringute esitajad.

Eelmises lõikes ette nähtud nõuandev nõukogu avaldab arvamisi. Otsuste eest on vastutav ainult valitsust esitav rajooni võim.

Nõuandva nõukogu koosseis ja ülesanded määratakse kindlaks käesoleva seaduse artiklis 40 ettenähtud avaliku administratsiooni määrustikuga.

Artikkel 42.

Rajoonides, mis kuuluvad maa- ja merev. ülemjuhatajate võimu all olevasse Prantsuse territooriumi ossa, nimetatud ülemjuhataja ja rajooni võimude vahelised suhted määratakse kindlaks käesoleva seaduse artiklis 40 ettenähtud määrustikuga.

Artikkel 43.

Käesoleva seaduse artiklitest 39 kuni 41 kõrvale kaldudes, teenistused, millede tegevus ei võimalda vähemaltki deentralisatsiooni või millede tegevus piirub ainult Prantsuse territooriumi väikese osaga, võivad saada erilise korralduse.

Nende teenistuste loetelu on kindlaks määratud käesoleva seaduse artiklis 40 ettenähtud avaliku administratsiooni määrustikuga.

Artikkel 44.

Igas rajoonis seatakse sisse mobilisatsiooni kava ja shurnaal, mida peetakse samadel põhi-

mõtetel ja üldkorraldustel nagu ministriumite peavalitsuste keskadministratsioonide omigi.

J a g u VI.

Territooriumi kaitseorganisatsioon.

Artikkel 45.

Käesoleva seaduse artiklis 3 ettenähtud ja valitsuse kollektiivsele vastutusele allutatud elabinoosid täiendab territooriumi kaitseorganisatsioon ähvarduste vastu maalt, merelt ja õhust.

Artikkel 46.

Maa- ja mere piiride puutumatus kindlustavad juba rahu ajal sõja- ja mereminister, kelle ülesandeks on vastavate frontide kindlustus- ja korraldustööde teostamine, samuti ka nende kaitse organisatsioonide okupeerimine küllaldaste jõududega.

Territooriumi kaitse rünnakute vastu õhust sisaldab ühest küljest abinõusid, mil eesmärgiks nimetatud rünnakute tagasitõrjumine maa- ja õhu- kaitsevahendite koostatud tarvitamisega; teisest küljest ettevaatuse abinõusid, mis tarvilikud, et riigi maa-ala salvatavust vähendada võimalikult rchkem.

Esimesed neist abinõudest kuuluvad sõja- ja mereministeeriumi peavalitsustele; teised on koondatud, vastavalt riigikaitse kõrgema nõukogu otsustele, siseministeeriumisse.

Artikkel 47.

Vastavalt käesoleva seaduse artiklile 4, riigi ühenduste, edasiannete, jne., süsteem on nii korraldatud, et ta suudaks, nii palju kui see vähegi võimalik, ühel ja samal ajal rahuldada niihästi riigikaitse kui ka riigi kõiki muid tarvidusi.

Seks esitatakse riigikaitse kõrgemale nõukogule üldkavad piiride ja sisemaa varustamise kohta ühendusvahenditega, lennu platsidega, energia jõujaamadega, jne. Nende tööde teostamine kuulub ministriumite asjast huvitatud peavalitsustele.

J a g u VII.

Mitmesugused korraldused.

Avaliku administratsiooni määrustikud määravad kindlaks tingimused, milledes käesolev seadus võetakse tarvitusele Alshiiiris ja asumail.

Sihtimine kahurväes ja paralaksi vead.

A. Z e m e l, n.-leitn.

Sihtpunkti valimise juures on teiste tingimuste kõrval veel nõue, et sihtpunkt ei tohi suurtükile liiga lähedal olla. Selle reegli mittetäitmine, s. o. lähedate sihtpunktide võtmine, võib sageli laskmisel esile kutsuda teatud suundvead:

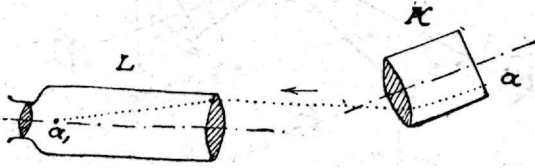
Et suurtükk laskmisel mitmetel põhjustel oma algkohalt kõrvale ehk tahapoole nihkub, on harilik nähtus; selle ümberniikumisele seltsivad ka teatud vead laskesuunas, kui sihtpunkt läheduses on ja muutmata jääb sellele vastav nurgamõõtja algsaade.

Seepärast mõned abinõud, mis kõrvaldaksid tekkiva vea mõju, või vähemalt arvesse võtta võimaldaksid nõuetava paranduse täpselt ja kiirelt, peaksid pakkuma kahurväelastele teatud huvi.

„Artilleristische Rundschau“ pühendab selle küsimusele kaks artiklit, millede kokkuvõtte toodud allpool.

Esimese artikli autor püüab kaotada suurtüki kohalt nihkumisel tekkiva paralaksi sellega, et ta sihtpunkti märkimisel tarvitusele võtab teatud

viisil konstrueeritud optilise kollimaatori „K“ (joon. 1), millel on lääts varustatud võrguga, kusjuures iga joon on ära tähendatud erinumbriga. Sarnane kollimaator annab läätsa abil omakorda sihtpunkti a kujutuse sihtvahendite visiirtoru „L“ punktis a, mis on visiirtoru „L“ tulipunkt (fookus - фокус).

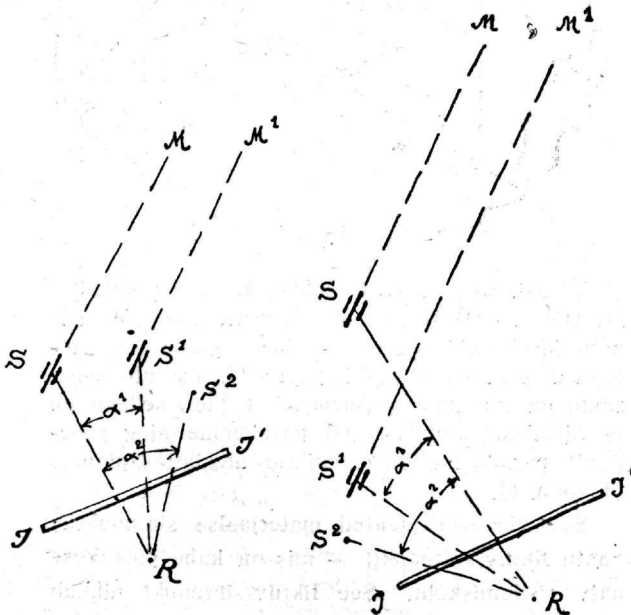

joon. 1.

Kirjelatud kollimaatori tarvitamisel kaugeneb lähedamaa sihtpunkt optiliselt lõpmatusse, ning suurtüki algkohalt kõrvalelühkumisel on küllalt kui meie sihtvahendite optilise telje — võrgu keskkoha — ühtime jälle punktiga a, mis pole muu, kui n. ütelda, „transformeeritud“ punkt a. Sellega on meie suurtükk jälle suunitud õieti.

Teise artikli autor püüab veelgi lihtsustada nõuetava paranduse väljaarvamist. Tema soovib selleks tarvitada teatud viisil gradueeritud joonelauda (sarnase joonelauda tarvitamine oli tuntud juba ilmasõjas); selle käsitamise põhimõte on lühidalt järgmine:

Olgu joon SM (joon. 2 ja 3) laskesuun, s. o. suun: suurtükk — märk, ning R — sihtpunkt (le repère). Oletame, et suurtükk satub laskmise kestes punkti S¹. Sel juhul oleks tarvilik, et uus laskesuun S¹ M¹ jääks endisele laskesuunale

joon. 2.

joon. 3.

SM paralleelseks. Selge on, et mõlemil juhul nurk M¹S¹R ei võrdu nurgale MSR, vaid on viimastest kas suurem (joon. 2) ehk väiksem (joon. 3) teatud nurküksuse α^1 võrra. See α^1 ongi parallaks punktist R, punktide S ja S¹ suhtes, mis Prantsuse terminoloogia järele nimetatakse „sihtpunkti parallaksiks“ (la parallaxe du repère). Kui nüüd meie joonelaud vastavate nurgamõõtja jaotustega paigutatakse teatud kindlaksmääratud kaugusele punktist R I—I suunas (jaotustega patarei poole) nõnda, et jaotuste „O“ ühtuks algsihtjoonega SR, siis, märkides uuest suurtüki asukohast (S¹ ehk S²) sihtpunkti R, loeme vahenditult joonelaualt selle nurga (α^1 ehk α^2) suuruse vastavates nurgamõõtja jagudes; missugune parandus tuleb parandatud nurkseade leidmiseks kas juure- (joon. 2) ehk mahaarvata (joon. 3).

Kuid edaspidine paranduste tegemine muutub vähe kerulisemaks. Näiteks, kui suurtükk satub kolmandasse punkti S² (joon. 2 ja 3), siis uus parandus ei ole mitte α^2 , vaid on ($\alpha^2 - \alpha^1$).

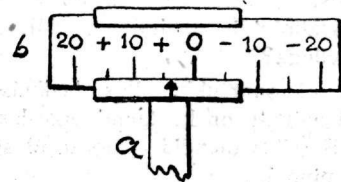
Sarnaste vahede arvamised võivad kergesti tekitada teatud vead.

Iga väiksemgi tehtud parandus peab märgitama täpselt vastava algebralise märgiga viimase suuna suhtes; vastasel korral võib paranduse asemele tekkida kahekordne viga.

Artikli autor soovib veel liikuvat gradueeritud joonelauda (sarnaneb tangens-joonelaualale). Sellel joonelaual, peale paranduse tegemist, asetatakse „O“ seade igakord uues suunas (suurtükk — sihtpunkt), algsuunast SR täitsa rippumata.

Iga lastud paugule järgneva suurtüki kõrvalelühkumisest tingitud parandus on joonelaualt loetav, ning peale paranduse tegemist asetatakse joonelaual „O“ seade uues suunas.

Peale selle võimaldab erinäitaja (noole näol) (joon. 4) algsuuna SR kindlalt äratähendada joonelauda liikumata alusel, s. o. kui meie lõpuks asetame joonelauda „O“ seade jälle erinäitaja kohale ja suurtükki nihutame ta „lähtekohale“ — siis on meil algtingimused uuesti käes.

joon. 4.

Ka võimaldab see joonelaud kontrolli — peale mitmekordsete paranduste osutub meie lõplik kõrvalekaldumine algsuunast SR (s. o. näitaja suhtes) võrdseks üksikute paranduste algebralisele summale.

Lõpuks toon selle küsimusele veel ühe lahenduse, mis tugineb sootu teistsugusele alusele, ning erineb eelmistest tunduvalt. See lahendusviis töötati ilmasõja kestel välja Prantsuse kaahurväe kapten Leprince-Ringuet'i poolt.

Viis on rajatud hyperbolise paraboloidi omadustele. Hyperbolise paraboloidi saame sirgjoone SR (joon. 5) liikumise tulemusena. Sarnane sirgjoon, mis liigub kogu aeg, jäädes endale ning teatud õiendustasapinnale (Q) paralleelseks ning moodustab hyperbolise paraboloidi, toetub kahe teise sirgjoonele (D¹ ja D²), mis ei asu ühel tasapinnal (punktid M ja N — toetuspunktid).

Sarnane pind — paraboloid — sisaldab kaks sünnitajate sirgjoonte süsteemi (ühed: D¹, D² ja kõik, mille projektsioonid omavahel paralleelsed ning teised jooned: SR, S¹R¹, S²R² jne. — jällegi paralleelsete projektsioonidega); kusjuures iga süsteemi sünnitajad sirgjooned jäävad vastavatele õiendustasapindadele (Plan directeur) Q ja Q¹ kogu oma liikumise kestes ning omavahel paralleelseteks.

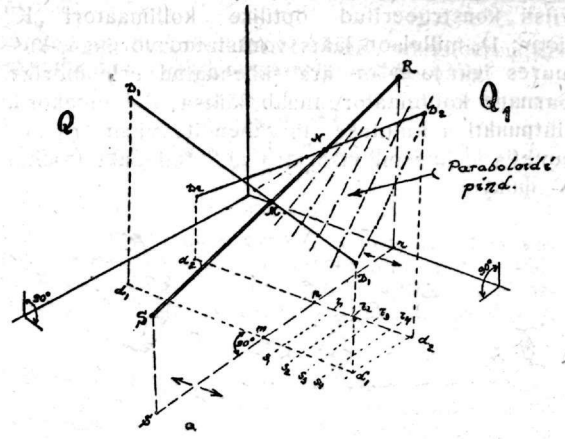
Vaatleme nüüd hyperbolise paraboloidi (joon. 6), mille üks õiendustasapind (Q) olgu sihttasapinnale paralleelne, s. o. selle pinnale, mis sisaldab sihtpunkti R läbistava sihtvahendite telgjoone (SR).

Siis moodustame kahe raudpulgakese abil kaks sünnitajat sirgjoont (D¹ ja D² — teise süsteemi omad), mis omakorda on paralleelsed teise õienduspinnale (Q¹). See teine õienduspind (Q¹) on esimesele (Q) ja sellega ka meie sihttasapinnale perpendikulaarne. Oletame, et mõlemad sünnitajad — pulgakased on suurtükist paigutatud eemale nõnda, et kui suurtükk on õieti märki suunitud (s. o. kui vastava nurgamõõtja seade juures meie sihtjoon läbib sihtpunkti R), siis läbib sihtjoon ühtlasi ka mõlemad sünnitajad-pulgakesed vastavates punktides M ja N.*) Praktiliselt on see teostatud siis, kui sihtija mõlemate sünnitajate ristlemispunkti oma sihtvahendite okulaaris näeb võrgu keskkohal (s. o. kui kõik kolm punkti — M, N ja R ühtuvad sihtjoonega).

Sellega osutub meie sihtjoon mingisuguse hyperbolise paraboloidi sünnitajana. Mis aga saavutatakse sellega?

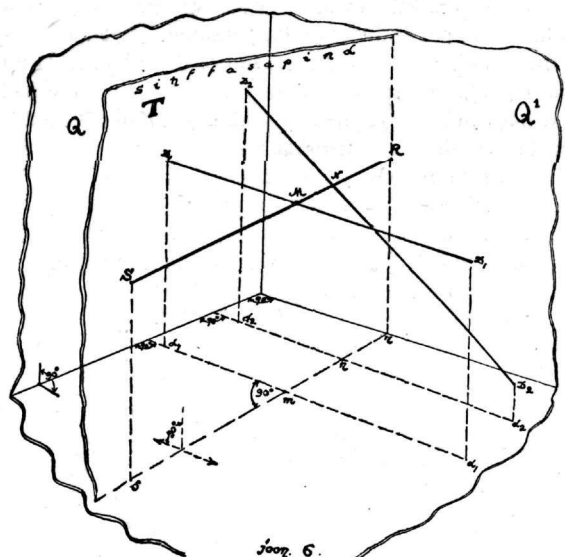
Oletame, et suurtükk, olles laskmise kestel äranihkunud paigalt, on kaotanud õige laskesuuna, kuid punkt S (sihtvahendid — joon. 6) asub ikka paraboloidi pinnal.

*) Viimast tingimust teostatakse kunstlikult. Et mõlemad pulgakased on asetatud alustele, mis neile võimaldavad üles-alla ning kõrval-liikumist, siis tuleb neid kahte pulgakest senikaua ümberasetada, kuni nende lõikepunkt (visiirto rust läbivaadates) lõpuks ei ühtu sihtjoonega, s. o. „sihtvahend — sihtpunkt“ joonega.

joon. 5.

Kui meie suurtüki paigutame nõnda, et kahe sünnitaja (D¹ ja D²) ristlemispunkt jälle ühte sattub sihtvahendite tsentrumiga, siis on meie uus sihtjoon (punktist S kuni mõlemate sünnitajate lõikeni) paralleelne eelmise sihtjoonele (S-M-N-R), ning suurtükil on algsuun käes.

joon. 6.

Tõesti, uus sihtjoon, läbistades kaks sünnitajat (D¹ ja D²) — loomulikult mitte enam M ja N punktides, vaid teistes — ning asudes omakord paraboloidi pinnal, osutub sama süsteemi sünnitajana (sarnaselt SR'le), sellega on ta õiendustasapinnale (Q) paralleelne ning järjekordult paralleelne ka eelmisele algsihttasapinnale (T joon. 6).

See viis seab teatud materjaalse sihtpunktile vastu fiktiiv-sihtpunkti — mis on kahe pulgakese näiv ristlemiskoht. See fiktiiv-sihtpunkt nihkub vastavalt sihtvahendite nihkumisele ja parallaksi viga kaob automaatselt.

Viimane lahendusviis näeb aga ette, et punkt S (sihtvahendid) jääks tingimata paraboloidi pinnale. Kuid see oletus on ainult siis õigustatud, kui sihtvahendite nihkumised on võrdlemisi väikesed; või kui üldse võib kõiki ettetulevaid suurtüki ko-

haltnihkumisi sihtpunkti suhtes tähelepanemata jätta, väljaarvatud kohaltnihkumised selles tasapinnas, mis paralleelne tasapinnale Q^1 , samuti ka mõlematele sünnitajatele.

(„Revue d'artillerie“ 97 — 3 andmeil.).

Vaenlasest.

Lahingööl ollakse tihti tundest haaratud mõnest muinasjutulisest elamusest und näha. Läbi kaevikute minnakse kui unes, teadvusel puudub asjade tõelik siduvus; kui mõni sündmus end ajusse juurdub, siis ei olda üllatatud, — nagu oleks seda juba ammu ette teatud.

See on mulle täiesti arusaadav. Kaks tundi vääneldakse poolnes varjendi all traatmatil, kaks tundi hiilitakse puruväsinult kaevikus üles-alla; see kordub igal ööl. Seal peetakse siis äritavaid unenägusid tõelikkuseks ning tõelikkust kahvatuks unenäoks.

Õogi on täna nii iseäralik. Täiskuu on virvendava uduga kaetud, mis kiirgavana üle maastiku heljub. Ta valgus, kui piimaklaasi läbi tuhmunud, imeb asjadest tõelikkuse, ei nähta midagi, kuid usutakse siiski palju nägevat. Raske õhk neelab helid endasse, sammutakse hääletult kui merepõhjas.

Need on seletused, milledega end rahustada püütakse. Mida seletada võib, seda ei tarvitse karta. Me seame endi aju keskkohaks ning laseme asju ta ümber pöörleda.

Aga kui sarnasel ööl mahajäetud ja üksi ollakse, siis aimatakse vast, kui pealiskaudne sarnane küsimus-seisukord on. Siis tuntakse end lapsena, siis muutub kõige hirmsam tõelikkus nagu kohutavaks unenäoks. Küll püütakse enesele selgaks teha, et väsimus ning tontlik öö närvidega halba nalja teevad, kuid vaigistuseks on seda sama vähe kui isa troost „Metsahaldjas“: „Mu poeg, see on ju udujoon“.

Ning siis see tume sosistamine: Midagi on lahti. Tahaks heameelega seda ajus kinnipidada, mitte sellele mõelda, kuid see roomab välja, luusib ringi, varitseb iga püssi taga ning hiilib tagasi igast mullaaugust.

Ja mõnikord ei saa selle vastu mis õhus liikvel; seda märkad vast, kui elad rakuna sõjaväe kehas. Väimustus, hirm, verejauu haaravad sind, ilma et neile vastu hakata suudad.

Seda tunnevad kõik, kes siin pimedas koonutavad. Sosistatakse. Hiilitakse. Nähakse nägusid. Maastikul on närvid. Mõnikord rökkab kuulipilduja lühike hüsteeriline naer. Raketide vahetpidamata loitmine jagab katkendiliselt valgust ja varju. Tihti vilksatab punane, kollane ja roheline: Appi, meil on hirm! Siis tõuseb lähedal või kaugel mõni tulesammas, tulest ja mürgist keevad

udud üles. Igal asjal on oma keel, võitluse mehhanismus töötab klirisedes ning mähib inimesed tule ja terase võrku. Mõnikord kerkiivad esile varjud — kolm kasti käsigranaate — kus on sinitaarpunkt? Gaasihäire — tegutsetakse ning mõeldakse hoopis teistele asjadele.

Seda on raske kirjeldada, nagu kõike, mis sisemuses sünnib. Üks tuleb ja sosistab: „Hävitajate salk“... Juhed puruks lastud. Muidugi. Aju mõtleb — telefon, traadid lõhutud, ühendus sõjaväe juhatusega katkenud, tõsi, tõsi. Sõjakool, väliteenistuse kord: oh, seda teatakse hästi. Aga äkki on kõik see arusaamine mõne tontliku kõneluse naeruväärne kõrvalnähtus. Sõnad omavad alameele, purustavad katva pinna ning mõjuvad tahtmatult mõistuse igavesti suletud sügavustes. Tundelikkus kuhjub mõne teise raskuspunkti ümber, kõbad jubeduses ümber.

Igäihel on kord mõni kohutav unenägu olnud, ning kui ta selle peale tagasi mõtleb, siis leiab ta: tõelikkus sealjuures polnud midagi selle hirmuäratava jõu kõrval, mis ta liikvel pani. E.Th. A. Hoffmann, sarnaste jutukeste autor, tema kojanõunikkest ja väikekodanikkeest hoovab ikka midagi tontlikku, mõni ukseisims nõiub ikka mõne jubeda sündmuse esile. Ka Dostojevski tundis seda, muidu poleks ta kunagi kirjutanud Karamasovi sonimisest iga päev uuesti esilemanatud isikutega. Kuid kuis peab seda neile ütleva, kes endid mõistuse nelja seina vahel kodus tunnevad olema?

Ma seisain vasakul tiival kuulipilduja kõrval. Vahest lasen mõne raketi õhku ning laen uue pistolis. Maapind on tühjade pappkestadega kaetud. Igakord, kui meie ümbrus pimedusest vallaneb, katab postil seisev sõdur omad silmad käega, et paremini näha. Mõnikord kõnetan teda, et ta mitte arvamisel ei oleks, nagu kardaks ma, kuid sõnad on siiski kindlusetud.

Midagi on lahti. Meie ees traadis kriginis ja nagiseb. Meie tunneme kõiki öö hääli; see pole tuul, ega ka mõni öine lind. Siin on inimene tegutsemas, kliriseb vahedega, ettevaatlikult ja peenelt, metall metalli vastu. Valvur pigistab oma sõrmed minu käsivarde. Tasa, tasa! Meie tarvitame õhu väljahingamist, selle sõna moodustamiseks. Me' pole muud kui kõrv, kui pinguletõmmatud trumminahk. Tuul heljub aimdusena üle rohu, naabruses asuvas sõjaväe

Jnglise kunstniku C. R. W. Nevinson'i sõjamaal
Pärast lahingut.

osa kohal vuhisevad miinid läbi õhu, et üht metsatukka pilbasteks hävitada. Ning selle vahel ikka see peen metalliline klik-klik. Nüüd kohiseb midagi, üks vari tõuseb üles. See sünnib kõik kindlalt ja tasa, üsna tasa, kuid see on kui kõuemürin meie lahingu ja linnade käräga harjunud kõrvus. Järgmine sekund sulab säravalt valgena. Kuulipilduja täriseb, üks käsigranaat lõhkeb raginas ja suitsus. Me karjume, sõdurid tulevad jookstes kaevikutest, üks raket järgneb teisele. Öö muutub elektriliseks, lastakse püssidest, üks teine osa paiskab käsigranaate, et oma hirmu peletada, üks pistab väikseid miine kepi otsa ning laseb õhku. Kaevikuis heljub magus püssirohu suits ning tuletab mäele teisi sarnaseid sündmusi. Üks eelsalk ilmub, kogu vägevaid gladiaatore, kes harjunud töötama noa ning lõhkeainetega. Hääletult ilmuvad nad kohale püss püssi kõrval, ainult käsigranaadid logisevad liivakottides. Need mehed on kaeviklahingu mehanikas koolitatud: Visata — tähelepanna! Visata — tähelepanna! See sobib nii motoorselt üksteisesse, mõtetele ruumi jätmata. Seekord on nad asjatult tulnud, kuid nende lähedalolek rahustab, tuntakse jälle jõudu eneses.

„On nad kaevikus?“

„Ainult üks luuraja traattökkes.“

Üks väike vahepala, puht jalaväeline ülesanne. Isegi kerged suurtükid pole siin kaasa teutsenud. Tuli vaibub, löömab veel kord kõrgele ning kustub siis täiesti. Üks leiab siis õige sõna: „Inimene, see oli vast kramp“. Päris õige, vapustav kramp, mille üle vast siis järele mõeldakse, kui ta juba möödas. See paistab meile,

mõtlemaharjunule imestusväärseks. Ja kui pärast meilt küsitakse: „Ah palun, jutustage, mis teie õige mõtlesite seal väljas, see oli vist tõesti hirmus?“, ning siis vastame vaid kohmetu naeratusega. Ei, me pole mitte need vahakujust kangelased, milledena meid meeeldi kujutatakse. Meie vere panevad kired ja tunded keema, milledest teelauas aimu pole.

Mis on siis õieti juhtunud? Me peletasime ühe patrulli minema. Okastraadis ripub inimkogu, kuulidest ja granaadikildudest läbistatult. Tõmbame ta kaevikusse ning asetame ta nõgusse. Me seisame ringis ta ümber ja sosistame. Üks taskulamp lööb põlema. „Nii noor poiss. Millised peened saapad tal jalas on, kindlasti ohvitser.“ Valvesõdur jutustab: „Mõtlen, oota, tule ka mulle õige lähedale. Ja kui ta parajas kauguses oli, panin talle ühe piraka. Ja leitnant viirus talle veel ühe käsigranaadi.“

Ja, ja, nii see oli. Me kaalusime kõik hästi läbi. Ja kui me kümne aasta pärast seda lugu jutustame, siis kirjeldatakse ta hoopis teistes värvides, sest aeg on parim romantika. Ja kui me veel viiskümmend aastat elame, hommikuti kepi najal läbi kevade sammume, suurteil pidustustel ordenipaelu kuuel kui auväärseid pühadusi näitame, kui veri roidunult ja võõralt läbi soonte voolab, siis paistavad meile kaugete, uhkete saartena need võitlustest ja tulest küllastatud aastad. Siis kanname omi mälestusi kui aukube ja me' lapselapsed kadestavad meid seepärast. Siis on jälle kord nooruslikku jõudu külluses kogutud ja sädegi ei puudu, mis selle igatsuse suurtele tegudele löömavaks tulevargiks muudab.

Selle pinevusest ja teost koosneva motoorse rütmi eest peavad lapselikuks mulinaks hääbuma kõik manitsevad hääled Suttnerist Kantini. Verel on omad kütkestamatud seadused, mille ees iga-sugune kogemus kaob.

Vahetus. Ma lähen varju ulualuse alla ja heidan pikali. Loomulikult ei tule mul und. Närvid.

Vahel jääd tukkuma, kuid siis ehmed äkki üles, nagu oleksid kusagilt kõrgelt asemele kukkunud. Ning ikka see unenägu: Lähed lõputa kaevikuid mööda, rakettidest valgustatud, kuulidesajust ümbritsetud ja otsid paika kus magada saaksid. Lõpuks, lõpuks leiad ühe varjendi, astud astmeid mööda alla, raputad kedagi õlast, kes asemel magab ja äratad iseenda. See kõlab nii naeruväärsest, ma tean, ma tean.

Siiski: see väike vahejuhtumine oli kergendav. Me tõime määramatusest midagi katsutavat välja ja oleme sellesse inimesesse oma hirmu matnud. Väga harva kohtame vaenlast lihas ja veres, nagu praegu, kuigi vaid kitsas ülestuhnitud maariba teda meist lahutab. Nädalaid ja kuid koonutame maa all ning meist üle vuhisevad mürsud ja tuli. Seal siis unustame mõnikord pea-aegu, et me inimeste vastu sõdime. Vaenlane tundub isikuta hiiglajõuna, saatusena, kes pimesi oma rusikahoope külvab.

Kui meie lahingpäivil kaevikuist välja tuleme ja tühi tundmatu maa meie silmi ees seisab, kus surm ülespurskavate suitsusammaste vahel tegutseb, siis näib, nagu ärkaksid meis hoopis uued arusaamised. Siis näeme äkki päris endi lähedal kaitsevärvi mantleis ja saviga määratud nägusid kui tontlike nägemusi, kes meid surnud maalalal ootab: vaenlast! See on silmapilk, mis kunagi ei unune.

Kui hoopis teisiti on endile seda ettekujutatud. Haljendav metsaserv, õitsev aas ja püssid, mis

kevadesse pauguvad. Surm, kes sinna-tänna lendab kahe kahekümneaastažest koosneva laske-liini vahel. Tume veri piiskadena rohelisel kõrrel, täagid koidukumas, pasunad ja lipud, lõbus, sädelev tants.

Aga siin ollakse ammu võõrdunud püssipaukudele tähelepanu pöörama. Öösiti hiilitakse teineteise poole kohutavalt moondund ümbruses, varustatult imetaoliste relvadega ning päeval istutakse hämarates kaevikurägastikkudes. See võitlus pole tuli, vaid lõõmav tulekahi. Ainult harva tuleb tume ettekujutus, et ka seal teisel inimesed elavad. Et ka seal öösel elu ärkab, et kõned telefonides välगतavad, et varjenditest toidutoojat oodatakse, et labidatega kaevatakse ning valvurid pikas reas külmetades eelolevale lagedale väljale vahivad. Kindlasti on neis kohtades, kus rahu on, paraadid ja kõned nagu meilgi ning kaugel seljataga omad tagavara väeosad, keda pilgatakse ja kadestatakse. Üks neist lamab vist praegu selili ning loeb juba kolmat korda kirja normanni või shoži kodukülalt, üks mõtleb omale naisele kirjutamisest, ja üks kompaniülema teada-annet, et leitnant Vesson pole oma patrullikäigult tagasi tulnud.

Ühe pealetungi eel on nende kaevikud valmistatud meeskonnaga täidetud ja kui meie pealetungi signaalid neile vilguvad, valmistuvad nad võitlusele sisselangenud kaevikuist, metsatukkadest ja külaservadel. Kuid kui me kokkupõrkame tule ja suitsupilvis, siis oleme üks, siis oleme ka osa ühest jõust, üheks kehaks sulanud.

Üheks kehaks — see on omapärane allegooria, ta jaatab ennast ja vaenlast, ta elab tervikus ja osades ühtlasi. Ta võib enesele üht jumalust ettekujutada, kes neid kirjuid niite läbi sõrmede libiseda laseb — naeratava näoga.

Ernst Jünger'i järele.

Sõda.

Psühholoogilisi märkeid J. Ehrenburg'i järele.

Vahvus ja argtus.

(Järg.)

8.

Ühes laatsaretis äratas üldist tähelepanu keegi vabatahtlik Z. ebahariliku haavaga. Temal oli lai täaggihaav peopesas. Ta jutustas minule:

„— Olen juut Leedust. Rätsepp. Oma ajal põgenesin Venest, et pääseda sõjaväeteenistusest. Nüüd läksin vabatahtlikuna sellepärast, et armastan Prantsusmaad ja et kõik läksid. Aga see oli väga hirmus — see esimene rünnak. Ma ei kujutanud omale seda ettegi. Ja kui minu kallale jooksis sakslane, ma viskasin püssi maha ja sirutasin käed ette, — kaitseks... Vaadake, niimoodi. Ja pigistasin silmad kinni. Ma ei kartnud surma, kuid see oli liig hirmus. Oleks ehk parem olnud, kui ta läbistaks mul südame, aga mitte käe, — siis poleks keegi mind lugenud

araks. Ütelge, monsieur, ega teie ei arva, et ma olen argpüks?“

9.

Noyonis, kust sakslased hiljuti taganesid, kohtasin linnavärvavil kaht naisterahvast, kes nähes autot kummardasid maani.

Surmani hirmunud elanikud vaatasid kartlikult ringi. rääkisid sosinal. Mis see on? — Kaks aastat Saksa okkupatsiooni...

Ja siis algas kõige raskem, inetum, häbistavam. Üksteise järele tulid ja kaebasid salaja teineteise peale. Valetasid, — põhjusest naeruväärsest, hirm rikkus nende hinged ja, võib olla, pikkade aastate jooksul ainult suudavad nad unustada madalaid kummardusi, koerapilke ja häbistavat sosinat.

10.

Väike talu Picardies. Ühte tuppa on kogunud kogu perekond. Ema kujub lõnga, vanem tütar — kooliplika — lehitseb raamatut, noorem tütar roomab põrandal ja ehitab tikutoosidest maja. Väljas hele päike. Toas läigivad vasest kööginõud. Valgeks lubjatud seinal ripub Belgia kuninga pilt. Rahu.

Talu aiakeses seisab positsioonil Inglise patareid. Tulistab. Majake väriseb. Pereema vaatab laisalt aknast välja patareid poole. Noorem tütar plaksutab käsa ja hüüab rõõmsalt „bum“. Nii iga paugu juures.

Peagi leidsid Saksa patareid Inglise patareid asukoha. Aeg-ajalt kuuldu õhus hulumist, millele järgneb kohe raksatus. Granaadid kukuvad juba üsna ligidale — eellange, tagalange. Võib olla kohe tabavad märki. Kuid lõhkemiste müra on aias oleva patareid paukudest nõrgem, ja toas keegi ei pane neid tähele. Talu majakest varitseb surm...

— „E-e-e! Siit peab kaduma“ — ütlevad inglased-kahurvälased. Talu majakeses aga koetakse, loetakse ja mängitakse rahulikult edasi.

11.

Albert. Õigemini, see, mida aasta eest hüüti Albertiks. Majade, kaupluste, kirikute varemed. Jumalaema kuldne kuju basiilika küljes ripub allapoole, võib iga minut kukkuda. Kiriku vastas kõrtsihoone „Lion d'Or“ — punane kahekordne maja. Ülemist korda on purustanud mürsk. Alumisel korral — ainukeses elukõlblikus toas — elutseb perenaine nelja lapsega. Kui Saksa kahurvägi alustab laskmist, siis kolib perekond keldri.

Joon viletsat hapu veini ja ajan perenaisega juttu:

„Kuidas käsi käib, madame?“

— On see siis mõni elu, monsieur! Veini hektoliitrist maksin 160 franki. Ja teie küsite veel, kuidas ma elan! Ja millise vaevaga on seotud veini muretsemine. Läänud nädalal tõin Amiensist kaks anumad ja sattusin koleda kahurtule alla. Kaup oleks võinud hävineda...

— „Aga kuidas pommitamine?“

Perenaine aevastab, tema hääl kaotab elavuse.

— „Pommitamine? Ja muidugi, see on ebaumagav. Teie panite tähele, kuidas muutus meie maja välimus? Aga teisest küljest, — ma ei tohi kaebada: nüüd on väerind meile ligemal ja külalised seepärast rohkem. Päevas kauplen kahesaja, mõnikord isegi kolmesaja frangi eest. Soovite veel veini, monsieur?“

Tal oli hariliku talunaise kõige igapäevasem nägu. Ta hukkamõismist vääriv elusihit — spekulierimine. Kuid ta vahvuse ees peab kummardama. Ta armastab tühisemat asja maailmas — saja-frangilisi paberilipakaid. Ta tunneb rõõmu, et vaenlane on ligemale pääsnud, — sest kauplemine on nüüd elavam. Ta kardab viina ja raha eest, kuid sugugi ei mõtle enese ja laste elu peale. Seda naist võib põlata, aga siiski, — ta saavutas võidu surmahirmu üle.

12.

Sakslased pommitasid Pont-a-Moussoni regulaarselt iga päev. M-me Bailly, selle õnnetu linnakese õnnetu elanik, kelle väikene poeg sai granaadi killuga raskesti haavata, kaebas minule:

„Halb on siin... Oleks veel üks, poleks midagi, — kardan laste eest. Vanem õde kutsus mind Chikagosse — ta on ameeriklasel mehel.

Muidugi, seal on parem ja ma tahaks veidi elada õega koos. Aga sõit üle ookeani on ju nii väga kardetav.

See oli veel enne allveesõda. Asjata püüdsin temale selgeks teha, et üksainus õõ Pont-a-Moussonis on sada korda kardetavam, kui sõit Ameerikasse. Ta ei hakanud vaidlema, vaatas aga minu peale umbusaldusega. Lõpuks tähendas käeliigutusega tänava ja purustatud majade poole:

„— See võib küll nii olla, kuid siin on justkui rahulikum...“

13.

Inglaste rindel Lensi juures. Liigume kiviteel, mida hoitakse sakslaste poolt tugeva kahurtule all.

Teeäärse majakese juures silman prantsuse sõdurit. Meisterdab katkise aia kallal.

„— Kas elu pole teile küllalt kallis? — Tulistatakse ju!“

Sõdur vastab ükskõiksel:

„— Ei tea. Olen puhkusel.“

Seal, oma väeosa kaevikuis, ta jälgib huviga mürskude lõhkemisi. Siin aga parandab aeda, mis, võib olla, tunni aja pärast hukkub ühes temaga.

Ta viib praegu puhkusel, oma kodus, ta ei ole sõjaväljal. Mürsud teda ei huvita, surm on määratud sõdivaile, mitte temale.

14.

Kanaadalaste pataljon tõttab tugeva tõketele all inglastele abiks, keda sakslased parajasti ründavad. Pruunid, tuulest karastatud näod, Sirged read, Liiguvad kiirsammul, rahulikult.

Pea kõikidel piibud. Granaadid alatasa lõhkevad kord paremal, kord vasakul, ees ja taga.

Sõdurid justkui ei märkakski lõhenguid, — ei kiirusta ega vähenda sammu. Muudkui liiguvad edasi.

Äkki kollane suitsupilv matab sõdureid. Mõõdub pool minutit. Mürsk hävitas 2—3 rida. Sanitaarid askeldavad lamavate kehade kallal. Teised rivistuvad uuesti, liiguvad edasi.

Üks, nähtavasti ainult mulla alla maetud, tõuseb üles, paneb piibu põlema ja sammub seltsilistele järele.

15.

Inglased, olles eelkaevikuis põlvini poris, ajavad omal igal hommikul habet, ükskõik missuguse tule all. Ohvitser hoiatab üht sõdurit:

„— Ärge vahtige nii avalikult. Nad näevad teid sealt.“

„— Härra leitnant, aga siin on ju pime — ma võin endale habemenoaga sisselõigata.“

16.

Meie auto jäi porisse kinni. Maantee on tule all. Edasi enam ei pääse. Ka jalgsi on võimata liikuda — soo. Teed mööda sammub pikakasvuline inglane.

„— Ei, sõber! Pidage! — Sinna ei pääse!“

„— Aga minu patareid seisab seal künka juures. Tahan süüa!...“

Pakun temale kuivikuid. Sööb. Siis võtab piibu ja otsib midagi taskust. Nägu muutub tussaseks.

„— Unustasin tubaka...“

Meil samuti puudub tubak. Ta tahab suitsetada — pole võimalik ju istuda piibuta kuni õhtuni.

Ja ta liigub rahulikult edasi, ühe trehtri juurest teiseni.

G. L.

Ametlikke teateid.

SÕJAMINISTRI KÄSUKIRI NR. 222.

Tallinnas, 11. juunil 1927. a.

(Kindralstaap.)

§ 1.

Minu käsukirjaga nr. 190, 1927. a. Kõrgema Sõjakooli sisseastumise eelkatsetele komandeeritud ohvitseridest tunnistati arstlise komisjoni poolt tervislikult mitte küllalt vastuvõetavaks kooli sisseastumiseks:

Kapten Karl KUKK — 2. diviisi suurtükiväest ja leitnant Konstantin VEHLMANN — 1. diviisi suurtükiväest.

Nimetatud ohvitserid eelkatsetest osa ei võtnud.

Teised eelkatsetele komandeeritud ohvitserid arstlise komisjoni poolt tunnistati tervislikult kõlblikuks Kõrgemasse Sõjakooli sisseastumiseks, peale leitnant Gustav SIMMO — 6. jalaväe rügemendist ja leitnant Aleksander ILVES'e — Lennuväe rügemendist, kellele sügisel enne lõpukatsetele ilmumist määrati teistkordne tervisline läbivaatus.

Kõik eelnimetatud ohvitserid võtsid osa eelkatsetest.

§ 2.

Kõrgema Sõjakooli sisseastumise eelkatsed tehti läbi edukalt järgmised ohvitserid:

Järj. Nr.Nr.	Auaste, ees- ja perekonnanimi.	Kust väeosast
1	Major Arthur Simson	Sv. Üh. Õp.
2	Kapten Jaan Luukas	6 jalav. rüg.
3	„ Paul Hanson	Sv. Üh. Õp.
4	„ Mihail Müllerstein	1. jalav. rüg.
5	„ Voldemar Karing	5. jalav. rüg.
6	„ Johan Tomson	1. div. staab.
7	„ Johannes Reinglas	2. div. staab.
8	„ August Vassil	Sv. Üh. Õp.
9	„ Johannes Värnik	„
10	„ Eduard Margusson	„
11	„ Rudolf Freudenstein	3. div. staab.
12	Leitnant Evald Pajusson	1. jalav. rüg.
13	„ Alfred Luts	Sv. Üh. Õp.
14	„ Harald Rass	1. div. suurt.
15	„ Johannes Madisson	Sv. Üh. Õp.
16	„ Mihkel Ratasepp	„
17	„ Aleksander Iives	Lennuv. rüg.
18	„ Adolf Kuusenthal	Sv. Üh. Õp.
19	„ Paul Tuul	Merekindl.

§ 3.

Eelkatsed edukalt lõpetanud ohvitserid käsin komandeerida suvisele praktilistele õppetöödele väeliikide juures 20. juunist kuni 20. oktoobrini.

Õppetööde üldise korra ja aja jaotuse väeliikide järele määran kindlaks järgmiselt:

Järj. Nr.Nr.	Ohvitseride väeliik.	Kuhu komandeerida õppetöödele.	Kui kauaks
1.	Jalaväelased	suurtükiväkke	6nädalat
		inseneriväkke (pioneer- ja sideala)	4 „
		lennuväkke	1 „
		auto-tankide divisjoni ratsaväkke	3 „
		soomusrongide rüg.	1 „
		K o k k u:	
2.	Suurtükiväelased	jalaväkke.	6nädalat
		teistesse väeliikidesse nagu jalaväelased.	
3.	Lennuväelased	jalaväkke	4 „
		suurtükiväkke	5 „
		inseneriväkke	4 „
		auto-tankide divisjoni ratsaväkke	1 „
		soomusrongide rüg.	1 „
		K o k k u:	

§ 4.

Üksikasjalised juhtnõuad õppetööde läbiviimiseks väeliikide juures anda Kindralstaabi Ülemaal.

N. Reek.

Kindralstaabi kindral-majoor, Sõjaminister.

SÕJAMINISTRI KÄSUKIRI NR. 231.

Tallinnas, 15. juunil 1927. a.

(Kindralstaap.)

§ 1.

Käsin õppetöö Kõrgemas Sõjakoolis käesoleval aastal lõpetada pärast suviseid praktilisi välitöid.

§ 2.

Pärast õppetöö lõppu kõik õpilased-ohvitserid võivad saada 3 nädalat erakorralist puhkust.

§ 3.

Sõjaministri poolt 18. juulil 1921. a. kinnitatud ja Sõjaministri käsukirjaga nr. 165, 1923. a. täiendatud Kindralstaabi kursuste ajutise põhikirja §§ 20 ja 21 panem maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 20“ a. Õppetöö lõpul koolis hinnata igat Kõrgema Sõjakooli õpilast-ohvitseri kõikidel praktilistel töodel ja katsetel ülesnäidatud õppe tagajärgede järele:

- Kõrgema Sõjakooli lõpetanud;
- Kõrgema Sõjakooli läbi kuulunud.

b. Kõrgema Sõjakooli lõpetanud ohvitseri, kõikidel praktilistel õppetöödel ja katsetel ülesnäidatud õppetagajärgede järele, hinnata:

- hästi lõpetanud;
- rahuldavalt lõpetanud.

„§ 21“. Kõrgema Sõjakooli lõpetanud ohvitserid omandavad õiguse kanda Kõrgema Sõjakooli märki.

Neile ohvitseridele, kes astusid Kõrgemasse Sõjakooli ettevalmistamiseks teenistusele Kindralstaabi kohtadel, antakse vanust aastmes järgmiselt:

majoritele:	}	hästi lõpetanuile . . . 6 kuud
		rahuldavalt lõpetanuile 3 „
kaptenitele:	}	hästi lõpetanuile . . . 1 aasta
leitnantidele:		rahuldavalt lõpetanuile 6 kuud
n.-leitnantidele:		

§ 4.

Kõrgema Sõjakooli õpilaste-ohvitseride õpetagajärgede hindamiseks määratakse komisjoni järgmises koosseisus:

esimees: Kindralstaabi ülem;

liikmed: — Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste ülem;

— Kindralstaabi ülema abi;

— Kindralstaabi I osakonna ülem;

— Kindralstaabi VI osakonna ülem.

Komisjonil kokku astuda esimehe korraldusel.

§ 5.

Kõrgema Sõjakooli lõpetanud ohvitserid, kes on astunud kooli ettevalmistamiseks teenistusele Kindralstaabi kohtadel, nimetatud õiguse omandamiseks peavad kõige rohkem ühe aasta jooksul (soovikorral võib ka varemalt) esitada iseseisva kirjatöö ja selle suusõnaliselt ette kandma oponentide juuresolekul.

Teemid kirjatöödeks määratakse kohe pärast kooli lõpetamist.

Kirjatööde täitmine sünnib teenistusest vabal ajal.

Kirjatöö ja ettekanne hinnatakse ühise hindega:

— väga hea;

— hea;

— rahuldav;

— mitterahuldav.

N. Reek.

Kindralstaabi kindral-major,
Sõjaminister.

Sõjakirjandust.

Militär-Wochenblatt nr. 34 — 11.3.27.

Artiklis „Ühisest ülemjuhatusest“ feldmarssal A. Urbanski v. Ostrymiecz ilmasõja kogemustel juhib olevate ja tulevate liitlaste tähelepanu raskustele, mis ootavad nende rahvaid ja vägesid ajalooliste ülesannete täitmisel, kui neil puudub kooskõlastatud tegevus ühise kõrgema juhatuse all. Autori arvates peaks sõjalises liidus olevad rahvad juba rahuajal looma kõige lähema kontakti juhtimise küsimustes ja kokkuleppele jõudma ka ühise ülemjuhataja valikus sõja puhuks. Sõja puhkedes oleval see juba hilja ja tekitavat palju õhoret. Saksa, Austria, Türgi... ei jõudnud ilmasõja lõpuni kokku leppida üldjuhatuses küsimuses ja just sellest olevatki olnud tingitud lõpule viimata sõjakäigud Rumeeniasse ja Itaaliasse.

„Prantsusmaa. Sõjapoliitiline ülevaade maist detsembrini 1926.“

Artiklis käsitatakse uut sõjaväeteenistuse seadust, millega alates 1930. a. lühendatakse teenistuse aeg 1 aastani. Tolleks ajaks suurendatakse allohvitseride arvu 30.000 mehest 106.000-ni, kutsutakse teenistuseks staapidesse 20.000 sõjaväe ametnikku (agents militaires) ja 30.000 eratööjõudu kirjalikkudeks töödeks.... Uues seaduses on ettenähtud ka noorsoo sõjaline ettevalmistus.

„Kreekamaa sõjapoliitiline ülevaade.“

Autori arvates ei või praegust Kreeka sõjaväge tunnustada lahingvõimsaks jõuks — ta olevat viimastel aastatel olnud mitte riigi julgeolekut kindlustav jõud, vaid võimule püüdvate kindralite ja parteide mängukann. Paranemist ja üldist edu võivat konstateerida inglaste reorganiseeritud Kreeka mereväes, mille üldarv 9—10.000 meest. Vana sõjalaevastikku on täiendatud Prantsusmaal ehitatud 6 allveelaevaga.

Artiklites: „Schveitsi kiri“, „Anatolia lõunaranna küsimuse ümber“, „Albania — Itaalia — Jugoslaavia“ käsitatakse poliitilisi küsimusi.

Endisele P.-Ameerika ilmasõjaaegsele saadikule Londonis Valter Hines Pages'ile, kes oleval oma noorepõlve sõbra president Vilsoni kaudu Ameerika Saksamaa vastu sõtta kihutanud, pühendatakse artikkel „Valter Hines Pages“, kui unustamata Saksamaa (Saksa militarismi K.) vaenlasele.

Artikkel (skeemiga) „Raudteedestrateegia Mandshurias“ vaatleb Venelt, Jaapanilt ja Hiinalt ehitatud ja ehitatavaid Mandshuria raudteid strateegia seisukohalt.

Kindralleitnant vabahärra v. Vatter artiklis „Legendi selgituseks, nagu oleks Saksa ilmasõjaaegne väliartilleeria nõrgem prantslaste omast“, toob tõendusi, et sakslased olid ilmasõja algul väliartilleerias (arvesse võttes nende rasket väliartilleeriat) prantslastest mitte nõrgemad, vaid koguni üle.

„Meieaja sõjatehnika“*) on sarnasnimelise kindral M. Schwarte teose ülevaade. Raamat oleval rikkalikult illustreeritud ja väärivat tähelepanu.

„Mittelholzeri Aafrikalend Dornier Merkuril.“

Artikli autor vaatleb lähemalt Mittelholzerilt 1926. a. lõpul alustatud uurimislennu lennukil ja kirjutab selle lennu edu Saksa lennuki ja mootori arvele.

Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjanduse ülevaade. K.

*) Max Schwarte: „Kriegstechnik der Gegenwart“. Müügil: E. S. Mittler & Sohn, Berlin, SW 68. Hind 24 Saksa marka, paremas köites 28 Saksa marka.

Sõjaväelisi teateid.

Noorsoo sõjalise väljaõppe ja kasvatuse kontroll Läti õppeasutustes.

Neil päevil avaldati määrus, mille põhjal sõjalise väljaõppe ja kasvatuse teostamise ja läbiviimise kontroll kõikides Läti õppeasutustes kuulub sõjaministrile. Tegelikult teostab kontrolli sõjaväe staabi õppeosakond. Igas garnisonis määratakse sõjaministri poolt, sõjaväe staabi õppeosakonna teadmisel, üks või mitu vanemat ohvitseri õppeasutuste sõjalise väljaõppe ja kasvatuse kontrollöörideks.

Kontrolli korra ja aja määrab kindlaks sõjaväe staabi õppeosakond kokkuleppel haridusministeeriumi koolide valitsusega.

Kontrolli tuleb teostada mitte harvem kui üks kord iga õppeaasta. Sõjalise väljaõppe ja kasvatuse kontrollööridel ei ole õigust teha korraldusi otsekohe õppeasutuste juhatajale või õpetajale. Nad peavad esitama kontrolli tagajärjed sõjaväe staabi õppeosakonnale, kes teatab juba omakord sellest haridusministeeriumile. Kontrollöörid võivad ainult informeerida vastavaid õppeasutuste juhatajaid omist muljetest.

Läti sõjaväe rahvusline koosseis.

Sel aastal teenistusse võetud noorsõdurid andsid 75% lätlasi ja 28% muulasi, viimaste hulgas oli 4½% juute. Noorsõdurite terviselisel ülevaatusel osutusid 72% teenistuskõlbulikeks.

Läti sõjaväe teenistusseaduse täiendamine arstiteadlaste ja rohuteadlaste suhtes.

Läti sõjaväe teenistusseadust täiendati sel aastal järgmise lisaga:

„Sunduslikku ajateenistusse võetud ülikooli haridusega arstiteadlasi ja rohuteadlasi jaotab väeosade vahel peastaap, sõjaväe tervishoiu valitsuse teadmisel.

Nimetatud isikud peavad sooritama väeosades noorsõduri õppuse ja õppekompanii kursuse 6 kuu jooksul, samuti kõik kõrgema- ja keskkooli haridusega isikud.

Peale 6-kuulist viibimist ravis komandeeritakse nimetatud isikud 6 kuuks sõjaväe tervishoiu valitsuse juure sõjaväe-sanitaarkursustele. Sv. sanitaarkursustel on järgmised õppeained:

- A. 1. Sõjaväe sanitaarteenistus,
2. Sõjaväe veterinaarteenistus.
3. Sõjaväe rohuteadus,
4. Sõjaväe kirurgia,
5. Sanitaar-varustamine.
6. Mürgised gaasid,
7. Külgehakkavad haigused ja võitlus nende vastu.
- B. 8. Taktika,
9. Administratsioon,
10. Sõjaväe seaduste tundmine,
11. Ratsutamine.

Kõikides ainetes on katsed. Need, kes katseid ei soorita, saadetakse tagasi väeosadesse lihtsõduritena. Need, kes katsed sooritavad, nimetatakse sanitaar-ohvitseride asetäitjateks ja on sundusliku teenistusaja lõpuni kohtadel oma eriala järele, saades ülejäänija palka. Peale sundusliku teenistusaja lõppu võib sanitaar-ohvitseride asetäitjad ette panna ülendamiseks esimesse sanitaar-ohvitseri akraadi.“ Mg.

Hiljuti avati Berliinis „Zoo“ näitusehoonetes Ilmasõja piltliste dokumentide näitus. Näitusel esinevad väljapanekutega ligi 40 kuulsamat Saksa kunstnikku ja batalisti. Väljapanekuid on ligemale 100 ümber, nende seas ka mõned Saksamaa vastaste teoseid, mis Ilmasõda kujutavad.

E. Ms.

Kaitseväe elu.

Mälestusmärk sv.-lendur n.-leitn. Valentin Sontag'ile Tartu aerodroomil.

16. märtsil 1925. a. kukkus ühel õppelennul Tartu aerodroomil 150 meetri kõrguselt alla lendurõpilane n.-leitn. Valentin Sontag ja sai silmapilkselt surma. Mõni aeg tagasi paigutati end. lennuskadrilli nr. 1 ohvitseride poolt n.-leitn. Sontag'i hukkamiskohale lihtne mälestusmärk — tasapindne maakivi, millesse järgmine pealkiri raiutud:

†
Lt. V. Sontag

16. III. 25.

Ülalpool pealkirja on kivisse ilustuseks raiutud kaks noolrivis allalangevat lennukit.

2. jal. rügemendi elust.

Noorsõdurite teenistusse tulekuga on 2. jal. rügemendi elus ja tegevuses kibe töö noorte väljaõppe alal, laskeharjutuste pidamisel jne. On küsitud ka eeltööd rügemendi laagrisse minekuks Värskasse, kus praegu ehitatakse barakke sõdurite paigutamiseks.

Ka majanduse alal on püütud teostada teatavaid paremusi, niipalju kui seda olud vähegi võimaldavad. Nii on toidustamise alal läbiviidud ajakohane toidustamisviis. Et sel alal veelgi

paremusi saavutada, on rügemendil k. a. kevadel korda läinud siit-sealt (spordi- ja lennuväljalt j. m.) rentida väikseid maatükke, kogusummas 10 hekt. suuruses, kuhu on mahakülitud toiduparanduseks tarvisminevad aia- ja juurviljad, millega rügement loodab sõdurite toidu paranduseks tunduvalt kaasa aidata.

Et aga nii suure maa-ala harimine ja aiamaaks kordaseadmine hulk tööjõude vajab, siis on rügemendis sellest üle saadud, et sõdureid on ergutatud oma vaba aega vabas looduses aiatööga otstarbekohaselt mööda saata.

Nii oli 26. mail korraldatud suurem vabatahtlik aiatöötalus, kus tööd tehti ligemale 100 sõduri osavõttel, kuna kogu töö kestel sealsamas ergutuseks ja meelelahutuseks mängis orkester. Tööst vabatahtlikult osa võtta soovijaid sõdureid oli sedavõrd palju, et kõiki polnud võimalik tööriistade puudusel tööle võtta, mille tõttu nad lihtsalt teiste töötamist pealt pidid vaatama. Talgude lõpul löödi tantsu orkestri saatel, mille järele sõdurid ülevas meeleolus aiast lahkusid.

Lähemal ajal on oodata ka kodusõppuste kutsutavate reserv-veltveebliite ja -allohvitseride saabumist rügemendi.

Kuna 2. jal. rügement tänavu aasta novembris oma 10-dat aastapäeva pühitseb, siis on ka sel alal rügemendi juhtivate ohvitseride vahel eeltööd käimas.

E. Ms.

Meelelahutusi 2-se jal. rüg. 2-ses kompaniis.

Kompanii ülema ja veltveebli hool ja muusika-armastus muretsesid kompanii ruumidesse klaveri, mille tõttu nüüd iga õhtu kuulub kompaniis klaveri ja viiuli mängu, mida sõdurid huviga kuulavad. Hiljuti korraldas kompanii väikse kontserdi, kus astusid üles noored virtuoosid klaveril, viiulil ja ksilofoonidel. Külalistena oli kutsutud 1.-ne ja 2.-ne klp. komp. ning töökompanii. Saali täis sõdureid kuulas head mängu huviga ja aplodeeris elavalt.

Sõjateenistusse tulles lõikab noor kaitsevälane paratamatult ajutiselt niidid katki, mis teda seni tihedalt sidusid. Ta asetab tuttava eluviisi ja ümbruse hoopis uue ja võõraga ning ta on palju rohkem seotud kui eraelus. Pikapeale muidugi harjub eluga ja kõigega. See protsess läheb seda rutem, mida paremini on lahendatud meelelahutuse küsimus. Hea meeleolu on aga ühtlasi ka õppuse viljakuse vajalikeks eeldu-

seks. Ta on rahvustundele ja isamaalisele vaimustuselegi mullapinnaks, millele tuleb küllida.

K. P.

Vabaduse-Risti Vendade Ühenduse osakonnad on asutamisel

(peale „Sõduris“ nr. 18/19 mainitute) veel Tallinnas, Pärnus, Valgas, Võrus, Petseris ja Kuresaares, kusjuures ettevõtte eesotsas seisavad sealsed Vabaduse-Risti kavalerid. Osakondade asutamiseks on Ühenduse juhatuse poolt sellekohased ettepanekud tehtud: Tallinnas — kindral-majoor E. Pöderile, Pärnus — III. diviisi ülemale kindral-majoor A. Tõnison'ile, Valgas — 2. soomusrongi-de rüg. ül. k. t. kindralstaabi kol.-lt. E. Kursk'ile, Võrus — 7. jal. rüg. ül. kolonel J. Kruus'ile, Petseris — 7. jal. rüg. patl. ül. majoor V. Koern'ile ja Kuresaares — Saare maak. kaitseväge ringk. ül. majoor R. Teiman'ile. E. Ms.

Sport kaitseväes.**Tallinna garnisoni k. klp. jagude rännakvõistlust.**

3. juunil s. a. pidas Tallinna garnisoni spordikomisjon väeosade vahelist kergekuulipilduja jagude rännakvõistlust. Rännak algas kell 11 hom. Nõmmelt pioneer pat. õult ja lõppes Tallinnas allohv. kooli spordiväljal — seega tuli jagudel matkata täielises lahingvarustuses ligi 8 klm. Peale puhtrännaku tuli jagudel rännakul veel läbi teha granaadiviske kaeviku pihta 30 mtr. kauguselt ja lasta püssidest ja k.-klp. à 5 lasku 200 mtr. peale märki. Jagu koosnes 7 laskurist ja ühest kuulipildurist.

4. Allohv. kooli 2. jagu — 16 pk.; 5. Komen-

dantuur. Kõige paremat aega rännakul näitas allohviteride kooli 1. jagu — 47 min. 37 sek.; teisena Sõjakooli 2. komp. — 47 min. 51 sek.; granaadiviskes oli osav Komen-dantuur, kes tabas 16 visatud granaadist 10-nega märki ja saavutas 22 pk.; laskmises Sõjakooli 1. komp. jagu, 40 väljalastud kuulist näitas 284 silma; Allohv. kooli 2. jagu — 255 silma.

Auhindadeks jagati rändauhind ja esimesele kolmele kohale tulejale jaole hinnalised auhin-nad. L—ks.

Tallinna garnisoni k.-klp. jagude rännakvõistlused 3.VI.27.

Esimese koha võitja meeskond — Sõjakooli 2. kompanii.

Ehkki võistlustingimused kaunis rasked olid, oli osavõtt elav. Starti ilmusid 9 jagu, kes kõik võistlused kaasa tegid. Tagajärgi arvestati rännakust, granaadiviskesest ja laskmisest kokkuvõetult, punktide süsteemiga.

Kohtide tulid: — 1. Sõjakooli 2. kompanii jagu — 19,5 punktiga, koosseisus: n.-port.kadett Kurs, n.pkd. Steinbick ja kadetid Russmann, Kiljak, Rothel, Lõmmikson, Günther, Madisson; 2. Allohviteride kooli esimene jagu — 17 pk. — koosseisus n.a.o. Talv, n.a.o. Gründorf ja reamehed Rebane, Rekkaro, Biltse, Tschutshelov, Kukk, Korts; 3. Sõjakooli 1. komp. jagu — 17 pk.;

Tallinna garnisoni k.-klp. jagude rännakvõistlused 3.VI.27.

Teise koha võitja meeskond — Allohviteri kooli I jagu.

Tallinna garnisoni spordikomisjoni möödunud aasta tegevus.

Abitult, millegita algas Tallinna garnisoni spordikomisjon 1921. a. oma tegevust. Esimesed võistlused suutsid väljale meelitada ainult üksikuid — ja needki juhuslikud asjaarmastajad. Järjekorralised võistlused, kursused, loengud ja vahetpidamata õhutused tõid uusi osavõtjaid alataha juure, kelledest kasvasid kümned, sajad ja tuha-ned — ühine praegune kaitseväge sportlaspere.

1926. a. tegevusaastal peeti 23 mitmesugust võistlust 35 päeval, millest 60% puhkepäevade,

Eesti panga rändauhinna —
karikavõitja meeskond — all-
ohvitseride kool staadioni
avamise aastapäeval, 12. juu-
nil 1927 a.

s. o. õppust segamata aja peale langeb. Osa võit-
tis võistlustest kogusummas 2535 kaitsevaelast.
Ergutuseks jagati hinnaväärtuslisi auhinde 441 ja
diploome — 166. Tagajärjed on ajajooksul küüni-
nud paremate Eesti rekordideni. Möödunud aastal
purunes üksi 4 Eesti rekordi, 20 kaitseväe ja
22 garnisoni rekordi. Tähtsamateks aasta tege-
vusemomentideks võiks lugeda: 1) Üleriiklisi
kaitseväe esivõistlusi, 2) esimesi üleriiklisi kv.
suusavõistlusi, mis lumevaese talve tõttu siiski
eduga teostati, 3) esimese Eesti staadioni avami-
sest osavõttu ja 4) välisriikide kv. sportlaste
wastuvõttu ja nendega võistlemist.

28. aprillil s. a oli garnisoni ülema käsukirja
põhjal ohvitseride keskkogusse väeosade esitajate
üldkoosolek kokku kutsutud, kus oli päevakor-
ral uue, 1927. a. spordikomisjoni juhatuse ja revis-
jonikomisjoni valimine, möödunud aasta tegevuse
aruanne ja uue tegevuskava kindlaksmääramine.
Uude juhatusse valiti endistest: esimeheks — kol-
ltn. Maser, sekretäriks — ltn. Luks, laekuriks —
ltn. Aley; uued: varahoidja — n.-ltn. Langel,
abiiks — n.-ltn. Mats ja sekretäri abiiks — n.-ltn.
Lest. Revisjonikomisjoni esimeheks — majoor
Jögi, liigeteks — ltn. Suivi ja n.-ltn. Kivimägi.

1927. a. tegevuskava võeti üldkoosoleku poolt
muutmata kujul vastu. Ta sisaldab veelgi lai-
alasemat tegevust, kui möödunud aasta. Nii
peetakse:

8. mail, pühapäeval — Propagandajooks.

15. mail, pühapäeval — Murdmaajooks.

25. mail, kesknädalal — K. k. jagude vaheline
rännak Nõmme-Tallinn.

12. juunil, pühapäeval — Teatejooks ümber
linna 10×500 mtr.

17.—18. juunil, reedel-laupäeval — Vörk- ja
korvpalli võistlused.

23. juunil, neljapäeval — Lendposti-jooks Tal-
linna-Pirita.

1.—2. juulil, reedel ja laupäeval — Garnisoni
kergejõustiku võistlused.

9.—10. juulil, laupäeval ja pühapäeval — Gar-
nisoni tennisvõistlused.

16. juulil, laupäeval — Ujumisvõistlused.

7.—14. augustil, terve nädal — Üleriiklised kv.
võistlused erikava järele.

10.—11. septembril, laupäeval-pühapäeval —
Garnisoni esivõistlus jalgpallis.

25. septembril, pühapäeval — Rühmadevaheline
murdmaarännak (võistlusmaa Pääsküla-Tallinn).

28. ja 29. oktoobril, — reedel ja laupäeval —
Garnisoni esivõistlus vabamaadluses.

8., 9. ja 10. detsembril, neljapäeval, reedel ja
laupäeval — Garnisoni esivõistlus Kreeka-Rooma
maadluses, tõstmises ja pöksis.

Peale ülalnimetatud võistluste on ettenähtud
kv. murdmaajooksu võistlus Eesti Panga ränd-
auhinna peale ja kavatsetakse korraldada jalg-
pallivõistlused Soome, Läti ja Löödu kaitseväe
meeskondadega. Suve jooksul ja sügisel on ka-
vatsusel pidada mitmed kursused, nagu ujumise,
jalgpalli j. t. ning rida teisi loenguid. J. L.

Kaitsevägi staadioni aastapäeva võistlustel.

12. juunil s. a. staadioni aastapäeva pidustuste
võistlustest võttis osa ka kaitseväe sportlaskond.
Eesti Panga poolt oli möödunud aastal staadioni
avamise võistlustel väljapandud rändauhind, —
suur massiivne hõbevaas, Tallinna garnisoni väe-
osade vaheliseks võistlemiseks jooksus.

Möödunud aastal avamisevõistlustel omandas
esimest korda auhinna Sõjakool 110 punktiga.
Aastapäeva võistlustel tuli auhind teistkorda
võistlusele. Väeosad olid esitanud saekord omad
paremad jooksumeistrid, et aga auhinda võitjana
kodu viia. Võistlustest võttis osa üle 100 k.-v.
sportlase. Jooks algas staadionil, läks edasi
Kadrioru kõnniteid mööda ringteele. Tehes ühe
ringi ringteel, pööras jällegi staadionile tagasi,
kus finiš oli. Tee pikkus ligi 4 km. Kohti loeti
40, et paremini väeosade võimeid väljaarvata.
Iga väeosa võis esitada 30 võistlejat.

Tallinna garnisoni k.-klp. jagude rännakvõistlused
3.VI.27.

Moment laskmisest.

Suuremat konkurentsi laskis juba võistluste algul väljapaista Sõja- ja Allohvitseride kooli meeskond. Eesti Panga rändauhinna võitis siiski Allohvitseride kooli meeskond 391 punktiga Sõja-kooli 290 pk. vastu.

Et jäädavalt auhinda omandada, tuleb seda kaitsta 3 a. järgimööda.

Peale rändauhinna, anti E. S. Keskliidu poolt viiele esimesele kohale tulijale hinnalised individuaal-auhinnad. Kohtile tulid: 1) Kad. Jaanus — Sõjakool, aeg 10 min. 49 sek.; 2) n. p. kdt. Mõtus — sõjak., 10:57,2 sek.; 3) kdt. Adsov — sõjak.; 4) kdt. Kiljak — sõjak.; 5) kpr. Neimann — komendantuur. L—ks.

Vihmakuue kandmise hooajal.

I.

Esimene: „Allohvitser, miks te' ei tervita?“
Teine: „Allohvitser, miks te' ei tervita?“

II.

Esimene: „Vabandage, olete leitnant nagu minagi!“
Teine: „Vabandage, olete leitnant nagu minagi!“

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID.

Kunstnik Ed. Ahas'e, kellelt käesolevas „Sõduri“ numbris artikkel „Vabadussõja kanglaste mälestus rajdkunstis“, sulest ilmub neil päevil selle küsimuse kohta eri-raamatuna põhjalikum kirjutus piltidega, mis pikemaajalise töö tulemus ja töötab saada lajematele ringidele huvipakkuv.

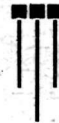
—s.

„SÕDURI“ TELLIJATELE.

Kõiki lugupeetud tellijaid, kellede tellimise täht, aeg juunikuuga lõpeb, palutakse tellimist võimalikult varem uuendada, et ajakirja saatmises mitte vaheaega ei tekiks.

„Sõduri“ talitus.

„Estonie“.

Belgia ajakirja „La Revue Belge“

Eestile

pühendatud erinumber.

Müügil

„Sõduri“ talituses.

Uus t. 10.

Vastutav toimetaja A. TRAKSMANN.

Väljaandja Sõdur, Tallinn, Uus tä. 10.

Toimetus ja talitus Uus tän. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk t. 24.